

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστὸν ἔτος καὶ εἶναι ἑτησίαι. — Γραφεῖον διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 82.

24 Αὐγούστου 1886

ΔΟΥΒΡΟΦΣΚΗΣ

Διήγημα Α. Πούσκιν. — Μετάφρ. ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ
[Συνέχεια ἔδε προηγούμε. φύλλον.]

Π'.

Περῆλθεν ὀλίγος χρόνος χωρὶς νὰ συμβῆ τι λόγου ἄξιον. Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος θέρους πολλαὶ μεταβολαὶ ἐπῆλθον εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν τοῦ Τρογεκούρωφ.

Τριάκοντα βέρστια μακρὰν εὐρίσκετο τὸ πλοῦσιον χωρίον τοῦ δουκὸς Βερέσκη. Ὁ δουξ πολλὰ ἔτη διῆγε μακρὰν τῶν κτημάτων του, ὧν ἐπιστάτην εἶχε διορίσει ἕνα πρόην ἀξιωματικόν, οὐδεμίᾳ δὲ ὑπῆρχε σχέσις μεταξύ Ποκρόφσκακ καὶ Ἀρθάτωδας. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη Μαΐου ὁ δουξ ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸ κτήμα του, τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν εἰσέτι. Συνειθισμένος εἰς τὰς διασκεδάσεις, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ του ἀπεμόνωσιν, καὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν του ἔσπευσε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Τρογεκούρωφ, ὃν εἶχε γνωρίσῃ ἄλλοτε.

Ὁ δουξ ἦτο σχεδὸν πεντηκοντούτης, ἀλλ' ἐφαινετο πολὺ πρεσβύτερος. Καταχρήσεις παντὸς εἶδους τὸν εἶχον καταβάλλῃ, ἐπιθέσασαι ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀνεξάλειπτον αὐτῶν σφραγίδα. Μ' ὅλα ταῦτα εἶχεν εὐάρεστον καὶ διακεκριμένον τὸ ἐξωτερικόν, ἦτο δὲ ἱκανῶς ἐράσμιος, πρὸ πάντων πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἡ διασκεδάσις ἦτο δι' αὐτὸν ἀνάγκη, ἡσθάνετο δὲ ἀδιάκοπον ἀνίαν. Ὁ Τρογεκούρωφ πύχαριστήθη πολὺ ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς του, ἐκλαβὼν αὐτὴν ὡς ἐνδειξὴν σεβασμοῦ ἀπὸ ἄνθρωπον γνωρίζοντα τὸν κόσμον. Κατὰ τὴν συνήθειάν του τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ κυνοτροφεῖον, ἀλλ' ὁ δουξ ὄν παρ' ὀλίγον ἀπέπνιγεν ἡ κυνικὴ ἀτμόσφαιρα ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ κρατῶν τὴν βίνα μὲ τὸ μυρωμένον του μαντήλιον. Ὁ παλαιὸς κῆπος μὲ τὰς φιλύρας του, τὴν τετράγωνον λίμνην καὶ τὰς κανονικὰς του δενδροστοιχίας δὲν τῷ ἤρεσε· ἐν γένει δὲν ἠγάπα τοὺς ἀγγλικούς κήπους καὶ τὴν οὕτω καλουμένην φύσιν, ἐπῆνει ὁμως καὶ ἐθαύμαζε. Ὑπηρέτης ἐλθὼν ἀνήγγειλεν δτι τὸ γεῦμα ἦτον ἑτοιμον, καὶ ἀμφότεροι διηυθύνθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν. Ὁ δουξ ἀπαυδῆσας ἐκ τοῦ περιπάτου, ἐβάδιζεν ὑποσκάζων, καὶ ἤδη μετενόει διὰ τὴν ἐπίσκεψίν του αὐτῆν.

Ἄλλ' εἰς τὴν αἴθουσαν τοὺς συνήντησεν ἡ δεσποινὴς Μαρία, καὶ ὁ γέρον ἐρωτότροπος ἐξεπλάγη ἐκ τῆς καλλονῆς της. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐκάθισε τὸν ξένον πλησίον της. Ὁ δουξ ὄν ἐξωγόνει ἡ παρουσία τῆς νεάνιδος, ἦτο εὐθυμος, καὶ κατάρθωσε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν της μὲ τὰς ἐπαγωγούς διηγήσεις του. Μετὰ τὸ γεῦμα, ὁ οἰκοδεσπότης ἐπρότεινε νὰ ἐξέλθωσιν ἔριπποι, ἀλλ' ὁ δουξ ἐζήτησε συγνώμην, προβάλλων ὡς ἐμπόδιον τὰ λεπτά του ὑποδήματα καὶ τὴν ποδᾶν του, ὡς ἔλεγε γελῶν, ἐπρότεινε δὲ νὰ ἐξέλθωσιν ἐφ' ἀμαξῆς, ἔπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ διάλογος ἐξηκολούθησε καθ' ὁδόν. Ἡ νεῆνις ἤκουε μετ' εὐχαριστήσεως τὰ κολακευτικὰ φιλοφρονήματα πολιτισμένου ἀνθρώπου, ὅτε αἴφνης ὁ Βερέσκη, ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Τρογεκούρωφ, τιν ἠρώτησε τί ἐσήμαινε τὸ ἀπνηθρακωμένον ἐκεῖνο κτίριον καὶ ἄν ἀνήκεν εἰς αὐτόν. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐσκυθρόπασε· αἱ ἀναμνήσεις τῆς καίσης ἐπαύλεως τὸν δυσηρέστου. Ἀπήντησεν οὐχ ἦτον ὅτι ἡ γῆ τῶρα ἀνήκεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὅτι πρὶν ἦτο κτήμα τοῦ Δουβρόφσκη.

— Τοῦ Δουβρόφσκη; ἐκείνου τοῦ περιφήμου ληστοῦ;

— Τοῦ πατρὸς του, ἀπήντησεν ὁ Τρογεκούρωφ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος δὲν ἦτο καλλίτερός του.

— Καὶ τί ἀπέγεινεν ὁ Ρινάλδος μας¹; συνελήφθη; ζῆ;

— Καὶ ζῆ, καὶ ἐλεύθερος εἶναι... Ἀληθινὰ, δουξ, ὁ Δουβρόφσκη ἦτον εἰς τὸ κτήμα σου.

— Ναί, πέρυσιν, καὶ νομιζῶ κατὶ ἑκαυθεν, ἢ ἐλήστευσε. Ἀλήθεια, δεσποινίς, ὅτι θὰ ἦτο περιεργὸν νὰ γνωρισθῆ τις ἐκ τοῦ πλησίον μὲ τὸν ῥωμαντικὸν αὐτὸν ἥρωα;

— Τί περιεργὸν! εἶπεν ὁ Τρογεκούρωφ· ἡ κόρη μου τὸν γνωρίζει. Τρεῖς ὀλοκλήρους ἐβδομάδας τὴν ἐδίδασκε μουσικὴν, ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, τίποτε δὲν ἐπῆρε διὰ τὰ μαθήματά του.

Καὶ ὁ Τρογεκούρωφ ἤρχισε νὰ διηγῆται τὰ τοῦ ὑποτιθεμένου Γάλλου διδασκάλου. Ἡ νεῆνις ἦτον ἐκτὸς ἑαυτῆς, ὁ δὲ Βερέσκη, ἀκούσας τὴν διήγησιν μετὰ βαθείας προσοχῆς, εὐρε πάντα ταῦτα λίαν παράδοξα, καὶ ἠλλαξεν ὁμιλία, ἅμα δ' ἐπέστρεψαν ἐζήτησε τὴν ἀμαξίαν

1) Ρινάλδος ληστής, ἥρωα μυθιστορήματος.

του, καί μ' ὅλας τὰς παρακλήσεις τοῦ Τρογεκούρωφ νὰ διαφυγερεῖσθε ἐκεῖ, ἀνεχώρησε μετὰ τὸ τέτον, ἀφοῦ προηγουμένως προσεκάλεσεν εἰς τὸν οἶκόν του τὸν Τρογεκούρωφ μετὰ τῆς θυγατρὸς του. Ὁ ὑπερήφανος κτηματίας ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν διότι, λαθὼν ὑπ' ὄψιν τὴν δουκικὴν ἀξίαν, δὺο ἀστέρας, καὶ κτήμα ἔχον 3,000 ψυχὰς, ἐθεώρει τὸν δούκα Βερέσηκην μέχρι τινὸς ὁμοίον του.

ΙΔ'

Δύο ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁ Τρογεκούρωφ ἀπῆλθε μετὰ τῆς θυγατρὸς του πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ δουκὸς Βερέσηκη. Καθόσον ἐπλησίαζον πρὸς τὸ κτήμα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μὴ θαυμάσωσι τὰς καθαρὰς καὶ χαριέσσας καλύβας τῶν χωρικῶν καὶ τὴν λιθίνην ἀρχοντικὴν οἰκίαν τὴν ἔχουσαν ρυθμὸν ἀγγλικῆς φρουρίου. Πρὸ τῆς οἰκίας ἐξετείνετο λεμιῶν καταπράσιнос, ἐν ᾧ ἔθεσκον ἑλβετικαὶ θαμάλεις μετὰ τοὺς κωδωνίσκους τῶν, ὧν ἠκούετο ὁ ἦχος. Μέγας κήπος περιεκύκλω τὴν οἰκίαν πανταχόθεν. Ὁ οἰκοδεσπότης ἐδέχθη τοὺς ξένους εἰς τὸ πρόθυρον, καὶ ἔπειθε τὴν χεῖρα πρὸς τὴν ὠραίαν νεανίδα, ἣτις εἰσῆλθεν εἰς μεγαλοπρεπῆ αἴθουσαν, ὅπου ἦτο παρεσκευασμένη τράπεζα διὰ τρία πρόσωπα. Ὁ δούξ ὠδήγησε τοὺς ξένους του πρὸς τὸ παράθυρον, καὶ θαυμάσια θέα ἠνοιχθῆ ἐνώπιόν των. Ὑπὸ τὰ παράθυρα ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Βόλγας, οὗ τὰ ὕδατα διέσχίζον πλοῖα φορητὰ μὲ ἀναπεπταμένα ἰστιῖα, μεταξὺ δ' αὐτῶν διεφαίνοντο πλοῖα ἄλιευτικά, τὰ τὸσον ἐκφραστικῶς καλούμενα «ψυχοπνίκται». Ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ ἐξετείνετο εὐρεία ἡ πεδιάς, χωρία δέ, τῆδε κκεῖσε ἐσπαρμένα, ἐξωογόνουν τὰ περιχώρα. Εἶτα μετέβησαν εἰς τὴν πινακοθήκην, ἣς τὰς εἰκόνας ὁ δούξ εἶχε προμηθευθῆ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Οὗτος ἐξήγει τῆ νεανίδι τὴν ὑπόθεσιν ἐκάστης τῶν εἰκόνων, δεικνύων τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, καὶ διηγοῦμενος τὴν ἱστορίαν τῶν ζωγράφων, ὡμίλει δὲ περὶ τῶν εἰκόνων οὐχὶ τὴν συνθηματικὴν γλῶσσαν εἰδήμονος σχολαστικοῦ, ἀλλὰ μετ' αἰσθημάτων καὶ φαντασίας. Ἡ νεανὶς τὸν ἤκουε μετ' εὐχαριστήσεως. Εἰς τὸ γεῦμα ὁ Τρογεκούρωφ ἐπῆνεσε τοὺς οἶνους τοῦ Ἀμφιτριωνός του καὶ τὴν τέχνην τοῦ μαγείρου του, ἡ δὲ θυγάτηρ του ἠσθάνετο πλήρη ἄνεσιν εὐρισκομένη μετ' ἀνθρώπου, ὃν μόνον δευτέραν φοράν ἔβλεπε. Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ οἰκοδεσπότης ὠδήγησε τοὺς ξένους εἰς τὸν κήπον, ὃ δὲ καφεὲς παρετέθη εἰς τὴν σκιάδα, παρὰ τὴν ὄχθην εὐρείας λίμνης, ἐσπαρμένης ἀπὸ νησιδία. Αἶφνης ἠκούσθη παιανίζουσα μουσική, ἐξάκωπος δὲ λέμβος προσήγγισεν εἰς τὴν σκιάδα. Ἐπ' αὐτῆς ἐπιβάντες περιῆλθον τὴν λίμνην, ἐπεσεκέθησαν τινὰ ἐκ τῶν νησιδίων ὅπου ἀνεκάλυψαν εἰς τὸ μὲν μαρμαρινὸν ἄγαλμα, εἰς

τὸ δὲ μονῆρες σπήλαιον, καὶ εἰς ἕτερον μνημεῖο φέρον ἐπιγραφὴν μυστηριώδη, διεγείρουσαν τὴν παρθενικὴν τῆς νεανίδος περιέργειαν, ἀτελῶς ἰκανοποιουμένην ἐκ τῶν εὐγενῶν ἡμιπακαλύψεων τοῦ δουκός. Ἡ ὠρα παρῆλθεν ἀπαρατήρητος, καὶ ἤρχιζεν ἤδη νὰ ἐπέρχηται σκότος, τῆ προτάσει δὲ τοῦ δουκός, προφασίζομένου τὸ βλαβερὸν τοῦ ἑσπερινοῦ ψύχους, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου τοὺς περιέμενε τὸ τέτον. Ὁ δούξ παρεκάλεσε τὴν νεάν νὰ λάβῃ τὴν θέσιν οἰκοδεσποίνης· ἐκείνη ἐδέχθη, καὶ διένειμε τὸ τέτον, ἀκρωμένη τῶν ἀνεξαντλήτων διηγήσεων τοῦ φιλόσοφου ἡμιλητοῦ. Αἶφνης ἠκούσθη ἐκπυροκρότησις, καὶ πύραυλος ὑψώθει ἐφώτισε τὸν οὐρανόν. . . ὁ δούξ προσέφερε τῆ νεῆ κόρη περιώμιον, καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἐξῆλθον εἰς τὸν ἐξώστην. Πρὸ τῆς οἰκίας, ἐν τῷ σκότει, πολυχρῶσα πυρὰ ἀνέθορον, περιεστράφησαν, ὑψώθησαν ἐν εἰδει σταχυῶν, εἶτα ἐχύθησαν κρουνηδόν, διεσπάρθησαν ὡς βροχὴ, ἀστεροειδῶς, κατόπιν ἐσθένυντο, καὶ ἐκ νέου ἀνέλαμπον. Ἡ νεανὶς ἦτον εὐθυμος ὡς παιδίον. Ὁ δούξ εὐηρεστεῖτο βλέπων τὴν χαρὰν τῆς, καὶ ὁ Τρογεκούρωφ δὲ ἦτο καταγοητευμένος, διότι ἐξελάμβανε τὰ φιλοφρονήματα ταῦτα τοῦ δουκός ὡς δείγμα σεβασμοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ τῷ φανῆ ἀρεστός.

Τὸ δεῖπνον ἦτο ἐπίσης λαμπρὸν ὡς τὸ γεῦμα. Οἱ ξένοι ἀπεσῦρθησαν εἰς τὰ δρισθέντα αὐτοῖς δωμάτια, τὴν πρωΐαν δὲ τῆς ἐπιούσης ἀπεχειρέτισαν τὸν φιλόφρονα οἰκοδεσπότην μετὰ τὴν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν νὰ ἐπανάδωσιν ταχέως ἀλλήλους.

ΙΕ'

Ἡ δεσποινὶς Μαρία ἐκάθητο εἰς τὸν θάλαμόν τῆς, κεντῶσα ἐπὶ ἰστοῦ, ἐνώπιον ἀνοικτοῦ παραθύρου. Ἀλλὰ δὲν ἠπατάτο εἰς τὴν διαλογὴν τῶν μεταξίνων νημάτων, ὡς ἡ ἐρρωμένη τοῦ Κορράδου, ἣτις, ἐν ἐρωτικῇ ἀλλοφροσύνῃ, ἐκέντησεν ἐν ῥόδον διὰ πρασίνης μετάξης. Ὑπὸ τὴν βελόνην τῆς, ὃ στήμων ἐπανελάμβανεν ἀλανθάστως τὰ σχεδιάσματα τοῦ πρωτοτύπου· καὶ ὁμοῦ οὐδὲως προσεῖχεν εἰς τὴν ἐργασίαν, οἱ λογιμοὶ τῆς ἦσαν μακράν.

Αἶφνης διὰ τοῦ παραθύρου μία χεὶρ ἐξετάθη ἠσύχως καὶ θέσασα ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ ἐπιστολήν, ἐγένετο ἄφαντος πρὶν ἢ νεανὶς συνέλθῃ. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν θεράπων εἰσελθὼν τὴν ἐκάλεσε παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς. Τρέμουσα ἐκρυψε τὴν ἐπιστολήν ὑπὸ τὸ περιστήθιον, καὶ ἐπορεύθη σπεύδουσα εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πατρὸς τῆς.

Ὁ Τρογεκούρωφ δὲν ἦτο μόνος. Ὁ δούξ Βερέσηκης εὐρίσκειτο παρ' αὐτῷ, ἅμα δὲ ἡ νεανὶς εἰσῆλθεν ἠγέρθη οὗτος, καὶ σιωπῶν ἐχειρέτισεν ἐν ταραχῇ δι' αὐτὸν ἀσυνήθη.

— Πλησίασε, Μάσα, εἶπεν ὁ Τρογεκούρωφ. Σοῦ δίδω μίαν εἰδήσιν ἢ ὅποια ἐλπίζω νὰ σε

χαροποιήσῃ. Ἴδου ὁ μνηστήρ σου· ὁ δούξ ἐπιθυμῶ νὰ σε μνηστευθῇ.

Ἡ Μάσα ἔστη ὡς ἀπολιθωθεῖσα, θανάσιμος ὠχρότης ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν τῆς, καὶ δὲν ἐπρόφερε λέξιν. Ὁ δούξ πλησίασας, ἔλαβε τὴν χεῖρά τῆς, καὶ συγκεκινημένος τὴν ἠρώτησεν, ἂν συγκατατίθεται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν του. Ἡ Μάσα ἐσιώπα.

— Συμφωνεῖ, βέβαια συμφωνεῖ, εἶπεν ὁ Τρογεκούρωφ· ἀλλὰ ζεῦρεῖς, δούξ, μία νέα δυσκολεύεται νὰ προφέρῃ τὴν λέξιν αὐτὴν. Λοιπόν, παιδιά, φιληθῆτε, καὶ ἔστε εὐτυχεῖς.

Ἡ Μάσα ἴστατο ἀκίνητος, ὁ γέρον δούξ ἠσπάρθη τὴν χεῖρά τῆς· αἶφνης ἡ νεῆ ἀνελύθη εἰς δάκρυα, καὶ ὁ δούξ ἐσκυθρόπασεν ἐλαφρῶς.

— Πήγαινε, πήγαινε! τῆ εἶπεν ὁ πατήρ τῆς· σπόγγισε τὰ δάκρυά σου, καὶ γύρισέ μας εὐθυμη. Ὅλοι αἱ νεῖα κλαίουσιν εἰς τοὺς ἀρραβῶνας, ἐξηκολούθησεν ἀποτενόμενος πρὸς τὸν Βερέσηκην τοιαύτην πλέον συνήθειαν ἔλαβαν. Καὶ τώρα, δούξ, ἂς ἡμιλήσωμεν καὶ διὰ τὸ πρακτικὸν μέρος, δηλ. διὰ τὴν προῖκα.

Ἡ νεανὶς, ὠφεληθεῖσα τῆς δοθείσης αὐτῇ ἀδείας τοῦ ν' ἀποσυρθῆ, ἔτρεξεν εἰς τὸν θάλαμόν τῆς, καὶ κλεισθεῖσα ἐν αὐτῷ ἔδωκε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὰ δάκρυά τῆς, ἅτε φανταζομένη ἤδη ἐαυτὴν ὡς σύζυγον τοῦ γέροντος δουκός, ἀνυποπόρου αἶφνης καὶ μισητοῦ δι' αὐτὴν καταστάντος. . . Ὁ γάμος τὴν ἐφοβίζεν ὡς τάφος! . . . Ὅχι, ὄχι, ἔλεγεν ἐν ἀπελπισίᾳ· προτιμότερον τὸ μοναστήριον, προτιμῶ τὸν Δουβρόφσκην. . . Καὶ ἐνθυμηθεῖσα τὴν ἐπιστολήν, ἔσπευσε νὰ τὴν ἀνεγνώσῃ, μαντεύουσα τὸν γράψαντα. Πράγματι ἡ ἐπιστολὴ ἦτον ἐκείνου, καὶ διελάμβανε τὰ ἀκόλουθα:

«Τὸ ἑσπέρας τὴν δεκάτην ὠραν, εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.»

Ἡ σελήνη ἔλαμπε πλησιφαῆς· ἡ ἀγροτικὴ νύξ ἦτο ἡρεμος, ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἐπέπνεεν ἡ αὐρα, καὶ θροῦς ἐλαφρὸς διέτρεχεν ὅλον τὸ δάσος.

Ὡς ἐλαφρὰ σκιὰ ἡ νεανὶς ἐπλησίασεν εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως. Οὐδεὶς εἰσέτι ἐφαίνετο, ὅτε αἶφνης, ἐκ τῆς σκιάδος ἐξεληθὼν, εὐρέθη ἐνώπιόν τῆς ὁ Δουβρόφσκης.

— Εἰξέυρω τὰ πάντα, τῆ εἶπε ταπεινῇ καὶ θλιβερᾷ τῇ φωνῇ· ἐνθυμήθητε τὴν ὑπόσχεσίν σας.

— Μοῦ προσφέρετε τὴν προστασίαν σας, ἀπήνησεν ἡ Μάσα, ἀλλὰ μὴ δυσαρστηθῆτε· αὐτὴ μὲ φοβίζει. Διὰ τίνος τρόπου φρονεῖτε νὰ ἔλθῃτε εἰς βοήθειάν μου;

— Δύναμαι νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ μισητὸν ἄνθρωπον.

— Δι' ὄνομα Θεοῦ, μὴ τὸν ἐγγίζετε, μὴ τολμήσετε νὰ τὸν ἐγγίξετε, ἂν μὲ ἀγαπᾶτε· δὲν θέλω νὰ γείνω αἰτία φρικώδους πράξεως. . .

— Ἔστω, δὲν τὸν ἐνοχλῶ ἡ θέλησίς σας εἶνε δι' ἐμὲ ἰερά. Σᾶς ὀφείλει ἤδη τὴν ζωὴν του. Ποτὲ κακὴ πράξις δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ἐπ' ὀνόματί σας. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐγκλήματά μου ὑμεῖς πρέπει νὰ μένετε ἀγνή. Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ σᾶς σώσω ἀπὸ σκληρὸν πατέρα;

— Ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς νὰ τὸν συγκινήσω μὲ τὰ δάκρυα καὶ τὴν ἀπελπισίαν μου. Εἶνε μὲν πεισματώδης, ἀλλὰ μὲ ἀγαπᾷ τὸσον!

— Εἰς μάτην ἐλπίζετε· εἰς τὰ δάκρυά σας θὰ ἴδῃ μόνον τὸν συνήθη φόβον καὶ τὴν ἀποστροφήν ἣν ἔχουν γενικῶς αἱ νεῖα δσάκις ὑπανδρεύονται ἀνευ ἔρωτος· ἀλλ' ἂν ἐπιμένῃ νὰ σᾶς νυμφεύσῃ παρὰ τὴν θέλησίν σας, ἂν διὰ τῆς βίας σᾶς ὠδηγήσῃ εἰς τὸν ναὸν ἑνα αἰωνίως σᾶς παραδώσωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐξηντλημένου συζύγου; . . .

— Τότε, τότε ἀποφασίζω — παρουσιασθῆτε, καὶ γίνομαι σύζυγός σας.

Ὁ Δουβρόφσκης ἀνεσκήρτησε τὸ ὠχρὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἐκάλυψεν ἡ πορφύρα, ἣν αὐτοστιγμῆ διεδέχθη ὠχρότης μεγαλειτέρα ἢ πρότερον. Ἐπὶ πολὺ ἴστατο σιωπῶν, μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω νεύουσαν.

— Ἐνώσατε ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς σας, παρακλίσατε τὸν πατέρα σας, βίβητε εἰς τὰ γόνατά του, ζωγραφισατέ του ὅλην τὴν φρίκην τοῦ μέλλοντος, τὴν νεότητά σας μαραινόμενὴν πλησίον καχεκτικοῦ καὶ διεσθαρμένου γέροντος· εἰπῆτε ὅτι τὰ πλοῦτη δὲν θὰ σᾶς φέρουν οὔτε στιγμὴν εὐτυχίας· ἡ πολυτέλεια μόνην τὴν πτωχείαν παρηγορεῖ, καὶ τοῦτο διὰ μίαν στιγμὴν ἐπιμένετε, μὴ φοβηθῆτε μήτε τὸν θυμὸν μήτε τὰς ἀπειλάς του, ἐνόσω μένει καὶ σκιὰ μόνον ἐλπίδος διὰ τὸν Θεόν, ἐπιμένετε. Ὅταν ὁμοῦ ἐξηντληθῶν ὅλα σας τὰ μέσα, ἀποφασίσατε— ὅσον σκληρὸν καὶ ἂν ἦναι τοῦτο— νὰ τῷ εἰπῆτε τὰ πάντα· εἰπῆτε, ὅτι ἂν ἐπιμένῃ νὰ ἦναι ἀμείλικτος. . . θὰ εὕρητε φρικώδη ὑπεράσπισιν.

Ὁ Δουβρόφσκης ἐκάλυψε διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον. Ἡ Μάσα ἔκλαιε.

— Δύσμοιρος, δύσμοιρος ἐγώ! εἶπε πικρῶς στενάξας. Χάριν ἡμῶν θὰ εἶδῃ τὴν ζωὴν μου· τὸ νὰ σᾶς ἴδω μακρόθεν, νὰ ἐγγίσω τὴν χεῖρά σας, ἦτο δι' ἐμὲ ἀνεκφραστός ἡδονή· ὅτε δὲ μοι δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ σᾶς θλίψω ἐπὶ τῆς συγκεκινημένης καρδίας μου καὶ νὰ εἶπω· εἶμαι διὰ παντός δικός σου—δυστυχῆς ἐγώ! ὀφείλω ν' ἀποφεύγω τὴν μακαριότητα ταύτην, πρέπει νὰ τὴν ἀπωθῶ μακρὰν μου ὅλαις δυνάμεσιν. Δὲν τολμῶ νὰ πέσω εἰς τοὺς πόδας σας, καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν οὐρανὸν διὰ τὸ γέρας, τὸ ὅποιον οὐδὲως ἤξιζα. Ὡ! πόσον πρέπει νὰ μισῶ ἐκεῖνον. . . ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι τώρα εἰς τὴν καρδίαν μου μῖσος δὲν χωρεῖ.

Περίεβαλεν ἡμέρα διὰ τοῦ βραχίονος τὴν ὄσφιν

αὐτῆς καὶ τὴν ἔθλιψεν ἐλαφρῶς ἐπὶ τῆς καρδίας του, ἐκείνη δὲ μετ' ἐμπιστοσύνης ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ νέου ληστοῦ. Ἀμφότεροι ἐσιώπων.

— Καιρὸς, εἶπεν ἐν τέλει ἡ νεᾶνις.

Ὁ Δουβρόφσκη ἀνένηψε, καὶ λαβὼν μίαν τῶν χειρῶν αὐτῆς ἔβαλε δακτύλιον εἰς τὸν δακτύλον της.

— Ἄν ἀποφασίστητε νὰ ζητήσητε τὴν βοήθειάν μου, εἶπε, τότε φέρετε τὸν δακτύλιον ἐδῶ καὶ βάλτε τον εἰς τὸ κοίλωμα τῆς ἄρουρας αὐτῆς, ἐγὼ δὲ εἰσεύρω τί πρέπει τότε νὰ πράξω.

Καὶ ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρά της ἐγένετο ἄφρατος. 17.

Ἡ μνήστεισις τοῦ δουκὸς Βερέσκη δὲν ἦτο μυστήριον διὰ τοὺς γείτονας. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐδέχετο συγχαρητήρια, ὃ δὲ γάμος ἠτοιμάζετο. Ἡ Μάσα ἀνέβαλλεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀποφασιστικὴν τινα ἐξήγησιν, ἡ δὲ πρὸς τὸν γέροντα μνηστῆρα συμπεριφορὰ της ἦτο ψυχρὰ καὶ βεβιασμένη. Ὁ δουξ ὅμως οὐδαμῶς περὶ τούτου ἐφρόντιζε· ἔρωτα οὕτος δὲν ἐζήτηε, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἄφρων τῆς νεανίδος συγκατάθεσιν.

Ὁ καιρὸς ἐντούτοις παρήρχετο, ἡ δὲ Μάσα ἀποφασίσασα ἐπὶ τέλους νὰ ἐνεργήσῃ, ἔγραψε πρὸς τὸν δουκᾶ, ἐν τῇ ἐπιστολῇ της δὲ προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ εἰς τὴν ψυχὴν του αἰσθημα μεγαλοφυχίας. Εἰλικρινῶς ὁμολογοῦσα ὅτι δὲν εἶχε πρὸς αὐτὸν τὴν παραμικρὰν κλίσιν, τὸν παρεκάλει θερμῶς, οὐ μόνον ν' ἀρνηθῇ τὴν χεῖρά της, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὴν δικαιώσῃ πρὸς τὸν πατέρα. Τὴν ἐπιστολὴν ἐπέδωκε κρυφίως τῷ δουκὶ Βερέσκη, ὅστις, ἀναγνώσας κατὰ μόνας αὐτὴν, οὐδαμῶς συνεκινήθη ἐκ τῆς εἰλικρινείας τῆς μνηστῆς του. Ἀπεναντίας εἶδεν ὅτι πρέπει νὰ ταχύνη τὸν γάμον, καὶ διὰ τοῦτο ἔκρινεν ἐπάναγκες νὰ δείξῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν μέλλοντα πενθερόν του.

Λύσσα κατέλαβε τὸν Τρογεκούρωφ μαθόντα ταῦτα, μόλις δὲ ὁ δουξ κατάρθρωσε νὰ τὸν πείσῃ νὰ μὴ δώσῃ τῇ Μάσᾳ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τῷ εἶναι γνωστὴ ἡ ὑπαρξὶς τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ Τρογεκούρωφ συγκατετέθη μὲν νὰ σιωπήσῃ, ἀλλὰ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον διέταξε νὸ γείνη ὁ γάμος τὴν ἐπιούσαν. Ὁ δουξ ἐθεώρησε τοῦτο λογικώτατον, εὐρῶν δὲ τὴν μνηστῆν του τῇ εἶπεν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ της τὸν κατελύπησεν, ἀλλ' ὅτι ἐλπίζει μὲ τὸν καιρὸν νὰ γείνη ἄξιος τῆς ἀγάπης της, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ νὰ τὴν ἀρνηθῇ εἶναι δι' αὐτὸν λίαν βαρεῖα, καὶ ὅτι τῷ εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καταδικήν. Εἶτα, ἀσπασθεὶς εὐσεβᾶτως τὴν χεῖρά της, ἀπῆλθεν οὐδὲν εἰπὼν περὶ τῆς τοῦ πατρὸς της ἀποφάσεως.

Ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε τῆς αὐλῆς, εἰσῆλθε παρ' αὐτῇ ὁ πατὴρ της, καὶ κατ' εὐθείαν τὴν διέταξε

νὰ ἐτοιμασθῇ διὰ τὴν ἐπαύριον. Ἡ νεᾶνις, τεταραγμένη ἤδη ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ δουκὸς Βερέσκη, ἀνελύθη εἰς δάκρυα καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς.

— Πατέρα! ἀνεφώνησε μὲ παράπονον, πατέρα! μὴ μὲ κάμετε δυστυχῆ· δὲν ἀγαπῶ τὸν δουκᾶ, καὶ δὲν θέλω νὰ γείνω σύζυγός του.

— Τί σημαίνουν αὐτά; εἶπεν αὐστηρῶς ὁ Τρογεκούρωφ. Ἔως τῶρα ἐσιώπασα, καὶ ἦσο σύμφωνος, τῶρα δὲ ὅπου ὅλα ἀπεφασίσθησαν, σκέπτεσαι ν' ἀρνηθῆς. Σὲ παρακαλῶ μὴ ἀνοησίας, διότι μὲ αὐτὰς τίποτε δὲν κερδίζεις.

— Μὴ μὲ καταστρέψῃτε! ἐπανάλαβεν ἡ δυστυχῆς Μάσα. Διατί μὲ ἀποβάλετε καὶ μὲ παραδίδετε εἰς ἄνθρωπον μισητόν; μήπως μ' ἐβαρύνθητε πλέον; ἄς μὲν πλεθίσον σας καθὼς πρῶτον. Πατέρα, εἰσεύρω ὅτι ὅταν μὲ στερηθῆτε θὰ λυπηθῆτε, καὶ μάλιστα ὅταν συλλογιζέσθε, ὅτι εἶμαι δυστυχῆς μὴ μὲ βιάζεστε, πατέρα, δὲν θέλω ὑπανδρεῖαν.

Ὁ γέρων συνεκινήθη, ἀλλ' ἔκρυψε τὴν ταράχην του, καὶ ἀπωθήσας τὴν νεᾶν, εἶπε μὲ ὕψος αὐστηρόν.

— Ἀνοησία εἶνε ὅλ' αὐτά, ἀκούεις; ἐγὼ εἰσεύρω καλλίτερά σου τί χρειάζεται διὰ τὴν εὐτυχίαν σου. Τὰ δάκρυα δὲν σὲ ὠφελοῦν· μεθαύριον θὰ γείνη ὁ γάμος.

— Μεθαύριον! ἀνεφώνησεν ἡ Μάσα. Θεέ μου! ὄχι, ὄχι, ἀδύνατον· αὐτὸ δὲν θὰ γείνη! Πατέρα ἀκούσατε· ἂν τῶντι ἀπεφασίσατε νὰ μὲ θυσιάσητε, ἐγὼ θὰ εὐρῶ ὑπερασπιστὴν τὸν ὁποῖον οὔτε κἂν φαντάζεσθε· θὰ ἰδῆτε καὶ θὰ φρίζετε ἕως ποῦ μ' ἐφέρατε.

— Τί; τί; εἶπεν ὁ Τρογεκούρωφ, φοβερισμούς, εἰς ἐμὲ φοβερισμούς; αὐθαδεστάτη! Σὺ φαίνεται δὲν ἤξεύρεις, ὅτι ἐμπορῶ νὰ σοῦ κάμω πράγμα, ὅπου οὔτε τὸ ἐφαντάσθης. Τολμᾶς νὰ μὲ φερίξῃς, μηδαμινῆ, αἰ; ἄς ἰδοῦμεν ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ὑπερασπιστής.

— Ὁ Βλαδίμηρος Δουβρόφσκη, ἀπήνησεν ἡ νεᾶ ἐν ἀπελπισίᾳ.

Ὁ πατὴρ της τὴν ἐξέλαβεν ὡς παραφρονήσασαν καὶ τὴν παρετήρει ἐκπληκτος. — Καλὰ! εἶπε, μετὰ τινα στιγμὴν· περίμενε ὅποιον θέλεις ἐλευθερωτὴν, τῶρα ὅμως κάθησε μέσα εἰς αὐτὸ τὸ δωμάτιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐξέλθῃς παρὰ τὴν ὥραν τοῦ γάμου.

Εἶπε καὶ ἐξελθὼν τοῦ θαλάμου, ἔκλεισε τὴν θύραν.

Ἡ δὺσμοιρος νεᾶνις ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐθρήνει, φανταζομένη τί τὴν περιέμενε· μετὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς ὅμως, ἠσθάνθη ἐλαφρυνθεῖσαν τὴν ψυχὴν της, καὶ ἠδύνατο ἀπαθέστερα νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτὴν τύχης, καὶ περὶ τοῦ τί ὄφειλε νὰ πράξῃ. Τὸ κυριώτερον δι' αὐτὴν ἦτο ν' ἀποφύγῃ γάμον μισητόν. Ἡ μετὰ τοῦ

Δουβρόφσκη ἐνωσίς της τῇ ἐφαίνετο παράδεισος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν λαχόντα αὐτῇ κληρον. Ἐρριψε βλέμμα εἰς τὸν δακτύλιον, ὃν τῇ εἶχεν ἀφήσῃ. Διακωῶς ἐπεθύμει νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ μόνας, καὶ μίαν ἐτι φορὰν, πρὸ τῆς ἀποφασιστικῆς στιγμῆς, νὰ τὸν συμβουλευθῇ. Ἡ προαίσθησις τῇ ἔλεγεν ὅτι τὸ ἐσπέρας θὰ εὕρισκε τὸν Δουβρόφσκη εἰς τὸν κῆπον, παρὰ τὴν σκιάδα, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταβῇ ἐκεῖ. Ὅθεν τοῦ σκοτοῦς ἤδη ἐπερχομένου ἠτοιμάσθη, ἀλλ' ἡ θύρα ἦτο κλειστή, ἡ δὲ θαλαμηπόλος τῇ ἀπήνησεν ἐξωθεν ὅτι ὁ πατὴρ της εἶχε διατάξῃ νὰ μὴν ἀνοιξοῦν. Ἦτο λοιπὸν ὑπὸ κράτησιν. Βαθῆος αἰσθανθεῖσα τὴν προσβολὴν, ἐκάθησεν εἰς τὸ παράθυρον, καὶ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἔμεινεν ἐκεῖ ἀκίνητος, θεωροῦσα τὸν ζοφερὸν οὐρανόν. Πρὸς τὴν χύγην ὕπνος ἐλαφρὸς τὴν κατέλαβε, ἀλλὰ συνωδευμένος μὲ τὸσον λυπηρὰς ὀπτασίας, ὥστε αἰ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου τὴν ἀφύπνισαν.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

P. A. A.

Ο ΕΝΕΡΓΟΣ ΒΙΟΣ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμε. φύλλον.]

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ψευδοῦς ἀνεξαρτησίας ὑπάρχει καὶ ἀληθῆς· εἶνε δ' αὕτη ἡ ἀπελευθερώσασ ἡμᾶς τῆς κυριαρχίας τῶν πραγμάτων, ἡ ἀπαλάττουσα τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ κυριαρχία τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως γεννᾶται ἐκ τῆς ἀντιπαθείας ἢν ἔχομεν πρὸς τὰ φυσικὰ ἐμπόδια. Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἦτο πεπλασμένος οὕτως ὥστε εὕρισκεν κωλυμὰ τι πρὸ αὐτοῦ νὰ ὀπισθοδρομῇ, οὐδέποτε τὸ ἀνθρώπινον γένος θ' ἀπηλλάσσετο τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἐνδείας. Ἀλλ' ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐν τῶν εὐγενεστάτων τοῦ γένους ἡμῶν χαρακτηριστικῶν, ἐπενεργεῖ ὥστε τὸ κώλυμα νὰ ἐξεγείρῃ τὴν προσπάθειαν καὶ ἡ προσπάθεια νὰ θριαμβεύῃ τῶν ἐμποδίων. Πλάνη λοιπὸν ἐνυπῆρχεν ἐν τῷ περιφῆμῳ τῶν στωϊκῶν ἀξιώματι, ὅπερ συνίστα ὑπομονὴν καὶ ἀποχῆν. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶνε ἡ κκαδικὴ παντὸς πολιτισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος μόνον κα' μόνον διότι δὲν ὑπέμεινε τὰ δεινὰ, ἄτινα ἐπέβαλλεν αὐτῷ ἡ φύσις, διότι δὲν ἐδίστασε νὰ καταπολεμήσῃ αὐτά, ἐβελτίωσεν ἀκαταπαύστως τὴν τύχην αὐτοῦ καὶ τὴν τῶν ἀπογόνων του.

Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ καυχᾶται ὅτι ἀπηλλάγη τοῦ κράτους τῆς φύσεως, οὐδὲν δὲ δύναται κατὰ τῶν νόμων αὐτῆς. Ἀλλὰ δύναται νὰ εὐρύνῃ ἀπαύστως τὰ ὄρια τῆς δουλείας αὐτοῦ, καὶ ἐφαρμόζων εἰς τὰς ἀνάγκας

αὐτοῦ τοὺς φυσικοὺς νόμους νὰ θριαμβεύῃ κατὰ τῆς φύσεως, ὡς λέγει ὁ Βάκων, ὑπακούων εἰς αὐτὴν.

Ἄλλ' ἂν ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐξάρτησις εἶνε σκληρὰ, πολλῶ σκληροτέρα εἶνε ἡ ἐκ τῶν προσώπων. Ἡ πρώτη μᾶς λυπεῖ ἀλλ' ἡ δευτέρα μᾶς ταπεινοῖ. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῶν δεσμῶν δικαίας ὑποταγῆς. Ὁ υἱὸς ὑπακούει εἰς τὸν πατέρα, ὁ μαθητὴς εἰς τὸν διδάσκαλον, ὁ στρατιώτης εἰς τὸν λοχαγόν, ὁ πολίτης εἰς τὸν ἄρχοντα, ὁ ὑπάλληλος εἰς τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ· αὕτη εἶνε νόμιμος καὶ ἀναγκαῖα εἰς τὴν τάξιν τῶν κοινωνικῶν. Ἀλλ' ὅπως ἡ ὑποταγὴ ἢ εὐγενῆς καὶ ἐντιμος, δέον ἢ ἐξουσία νὰ ἢ δικαία καὶ ἔχη ὡς σκοπὸν εἶτε τὸ ἀγαθὸν τοῦ ὑποτασσομένου, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ παιδίῳ ἢ τῷ μαθητῇ, εἶτε τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσιν. Ἀλλὰ τότε δὲν ὑπακούομεν εἰς τὴν θέλησιν τῶν ἄλλων ἀλλ' εἰς τὸν νόμον, εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὸ λογικόν. Ὅταν ὅμως ἡ θέλησις ἐνεργῇ χωρὶς νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λογικοῦ ἢ τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἐνεργῇ πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ ὄχι πρὸς ὄφελος τῶν ἄλλων, ὅταν μόνον σκοπὸν ἔχη τὴν ἐξυπηρέτησιν κυριαρχικῶν ὀρέξεων, καὶ γίνεται πηγὴ τῆς ἀνταρσίας ἅμα καὶ τῆς τυραννίας, ὅταν ὑπερβαίνῃ τὸν κανόνα ἢ δὲν ἔχη κανόνα, ὅταν μεταχειρίζεται τὸν ἄνθρωπον ὡς πρᾶγμα, ὅταν ζητῇ οὐ μόνον τὴν ὑπακοὴν ἀλλὰ καὶ τὴν κολακείαν, καὶ ἄξιὸν νὰ κάμπτονται αἰ σκεῖψαι πρὸ τῶν πράξεων, ὅσοι ὅταν τοὺς ἀνθρώπους θεωρῇ ἀπλῶς ὡς ἐμφυχα ὄργανα, ἡ ὑπακοὴ τότε εἶνε δουλική, ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπον, ἐκνευρίζει τὰς δυνάμεις του, σθεννύει τὸν ζῆλόν του, καταναλίσκει τὸ πνεῦμά του. Ἡ διεκδικήσις τῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τοιαύτης καταχρήσεως ἐξουσίας δὲν εἶνε ἀνταρσία, δὲν εἶνε ἀναρχία· εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἀρετῆς ἢν καλοῦμεν τιμὴν καὶ ἢν οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκάλουν μεγαθυμίαν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχε κατ' ἐξοχὴν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὑπερφαναίας, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ ὑπακούειν μόνον εἰς τὸν νόμον καὶ ὄχι εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸν νόμον δὲ ὃν ἔθικαν αὐτοὶ οὗτοι. Ὅ,τι καὶ ἂν λέγωσι περὶ τῶν ἀρχαίων, ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ τὴν αἰωνίαν τιμὴν τῶν Ἀθηναίων, τῆς Σπάρτης, καὶ τῆς Ρώμης. Διὰ τοῦτου αἰ πολίται αὐταὶ ὑπερέχουσι κατὰ τὴν δόξαν τὰς ἀπεράντους ἀσιατικὰς μοναρχίας. Τὸ βραχὺ διάστημα ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Σόλωνος μέχρι τοῦ Περικλέους εἶνε πολλῶ μεγαλιέτερον ἐν τῇ ἰστορίᾳ τοῦ κόσμου τῶν ἀναριθμητῶν αἰώνων τοῦ αἰγυπτιακοῦ, βαβυλωνιακοῦ καὶ ἀσυριακοῦ μεγαλείου. Οὐχὶ οἱ ῥήτορες, ἀλλ' ἡ κρίσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ κραυγὴ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως παρέχει εἰς τοὺς ἀρχαίους ἥρωας ἀσφαλῆ ἀθανασίαν. Θὰ εἶπη τις ἴσως ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐξιδανικεῖθη-

σαν υπό του Πλουτάρχου. Το παραδέχομαι, αλλά διατί δὲν βλέπομεν τοιούτους μεγάλους ἄνδρας ἔστωσαν καὶ ἐξιδανικευμένοι ἐν τῇ ἀσυριακῇ ἢ περσικῇ ἢ βυζαντικῇ ἱστορίᾳ; Μὴ ἀράγε τοιοῦτοι ἄνδρες μόνον ἐν ἐλευθερίᾳ δύναται νὰ γεννηθῶσι καὶ ἀναπτυχθῶσι ἢ μὴ ἢ ἐλευθερία δὲν εἶνε δυνατὴ ἄνευ τοιούτων ἀνδρῶν;

Ὁμολογητέον ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς συχνάκις πηγῆς γεννᾶται ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ ἔρωσ τῆς ἐξουσίας. Ὁ ἀνὴρ ὅστις δὲν θέλει νὰ ὑπακούσῃ νομίζει συχνάκις ὅτι τὸ κάλλιστον μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀρχῆς τῶν ἄλλων εἶνε τὸ νὰ ἀρχῇ αὐτός. Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει πάντοτε ὅσον ὑψηλὰ καὶ ἂν εἰνέ τις νὰ ἔχῃ τινὰ ὑπεράνω αὐτοῦ, ὁ ἔρωσ τῆς ὑπερτάτης ἀνεξαρτησίας ἀγχι συχνάκις εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας. Ἄλλ' εἶνε ψευδὴς ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας ὁ μεταβαλλόμενος οὕτω εἰς ἔρωτα δεσποτείας· ἐκ τούτου δὲ δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν πόσον τὸ πνεῦμα τῆς ἀνταρσίας εἶνε ἐγγύς τοῦ πνεύματος τῆς τυραννίας, πόσον δὲ τούναντίον ἢ ἐλευθερία ἔχει ἀνάγκην τοῦ πνεύματος τῆς ὑποταγῆς. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ πολῖται δὲν θέλουσι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τοὺς ἄρχοντας, εἰσὶ πάντες τυράννοι· ἂν δὲ εἶνε τις ἰσχυρότερος, γίνεται οὗτος μόνος. Τούναντίον ὁ μὴ θέλων οὔτε νᾶρχῃ οὔτε νὰ ὑπακούῃ πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προδιαγεγραμμένων, οὗτος ἔχει ἀληθοῦς πολίτου ἦθη. Ἀρχεῖν κατὰ τὸν νόμον καὶ ὑπέκειν κατὰ τὸν νόμον, τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Τὰ μέσα δὲ δι' ὧν δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὸ νὰ καταστῇ αὐθαίρετος ἢ ἄδικος αὐτός οὗτος ὁ κανὼν ἀνάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς πολιτικῆς καὶ ὄχι τῆς ἠθικῆς.

Ἄλλως τε οὐδόπως ἀρνοῦμαι ὅτι ἐνυπάρχει νόμιμον τι καὶ ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ ἀρχεῖν. Πάντες ἀγαπῶσι νὰ κατέχωσι καὶ ἑνασκῶσι τὴν ἐξουσίαν, εἴτε ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς οἰκογενείας των, εἴτε ἐν τῇ διευθύνσει τῶν ὑποθέσεων των καὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν ἄλλων εἴτε τέλος ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους. Τινὲς ἀρέσκονται νὰ ἑνασκῶσι τὴν ἰσχύα αὐτῶν διὰ τοῦ λόγου, οἱ ἄλλοι διὰ τῆς δράσεως· οἱ μὲν πείθονται, οἱ δὲ ἄρχονται. Ἄλλ' οἰαίδη ποτε ἂν ὦσι αἱ διάφοροι μορφαὶ ἄς λαμβάνει τὸ πάθος τοῦτο, πάντες ἔχομεν αὐτὸ ἐν τινι βαθμῷ· ἀγαπῶμεν τὸ ἀρχεῖν δι' ὃν λόγον ἀγαπῶμεν τὸ δρᾶν· διότι διὰ τῆς ἐξουσίας δρῶμεν διπλάσιως, περιορίζοντας τὰς πράξεις τῶν ἄλλων, καθιστῶμεν συνεργούς τὰς θελήσεις τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς ἰδίους ἡμῶν σκοπούς, βλέπομεν πραγματοποιένας τὰς ἐπιχειρήσεις, ἄς τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐπενόησε, ἀλλ' ἄς μόναι ἡμῶν αἱ δυνάμεις δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκτελεσῶσι. Προσθέσατε τὴν ἡττον νόμιμον, ἀλλὰ ζωηρὰν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ ἠδονὴν τοῦ ὑποτάσσειν τὰς θελήσεις καὶ κάμ-

πτειν τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἠδονὴ αὕτη, καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, δὲν εἶνε ἠθικὴ· διότι εἶνε ἡ πηγὴ τῆς τυραννίας. Ἐν τούτοις ἂν πρόκηται περὶ ἀνυποτάκτων εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐπιβλαβῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν θελήσεων, φυσικῶν εἶνε νὰ εὐχαριστώμεθα ταπεινοῦντες αὐτάς, ἀρκεῖ νὰ μὴ προσβάλωμεν τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον. Τέλος ἡ τελευταία καὶ ὑψίστη εὐχαρίστησις, ἥτις συνδέεται πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀρχεῖν, εἶνε ἡ ἐκπλήρωσις μεγάλων σκοπῶν, ἢ ἐργασία πρὸς εὐτυχίαν καὶ βελτίωσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τέλος παρὰ τοῖς ὑπερόχοις πνεύμασιν περιφανῆς ἐκδήλωσις τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν.

Ἐπάρχει λοιπὸν καὶ νόμιμος φιλοδοξία, ἄδικον δὲ καὶ ἄλογον θὰ ἦτο νὰ καταδικάσωμεν αὐτήν. Ἡ φιλοδοξία αὕτη, ἥτις ὠθεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸν ἀκατάβλη τὸς ἀναγκαιούς ἀγῶνας πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἀπὸ μιᾶς θέσεως εἰς ἄλλην, κρατεῖ αὐτὸν ἐν ἐνεργείᾳ μὴ ἐπιτρέπουσα νὰ καθυδῆ ἢ ν' ἀναπαύηται. Ἄν ἐσθένυτο πρὸς στιγμὴν ἐκ τῆς καρδίας πάντων τῶν ἀνθρώπων, πᾶσα τῆς κοινωνίας ἢ δράσις θὰ παρήκμαζεν γενικὴ νάρκη θ' ἀντικαθίστα τὴν κίνησιν καὶ τὸν ζῆλον. Καὶ αὕτη ἡ πολιτικὴ φιλοδοξία εἶνε ἀγαθόν τι, εἰ καὶ εἶνε συχνὰ αἰτία ἀταξίας ἐν τινι κράτει· ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου αἱ θέσεις δὲν εἶνε ἐπιθυμηταί, δὲν ἐκλιπαροῦνται ὑπὸ ἐκλεκτῶν ἢ ὑπηρεσία δὲν ἐνδιαφέρει πλέον τοὺς ὑπαλλήλους, ἢ ἀνία διαχύνεται ἐν τῷ κοινωνικῷ σώματι καὶ τὸ μόνον κατέχον τοὺς ἀνθρώπους πάθος εἶνε ἡ φιλοχρηματία. Δὲν πρέπει λοιπὸν ν' ἀπαμβλύνωμεν ὑπερμέτρως τὴν φιλοδοξίαν ὅπως μὴ ἀπαμβλύνωμεν συγχρόνως καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ζωὴν.

Ἡ ἀνθρωπίνῃ δραστηριότητι δὲν τίθεται εἰς ἐνεργείαν ἄνευ προσπαθείας. Ἴσως ὑπάρχει που τοῦ σύμπαντος βίος εὐτυχέστερος τοῦ ἰδικοῦ μας, ἐνθα τὸ πλάσμα δύναται ν' ἀπολαύσῃ τῆς ἐκ τῆς δράσεως τέρψεως χωρὶς νὰ ὑποστῇ τὰς δυσχερεῖας τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἐργασίας. Ἄλλ' ἡ ἡμέτερος βίος δὲν εἶνε τοιοῦτος· προσλέγω μάλιστα ὅτι μᾶς εἶνε δύσκολον νὰ νοήσωμεν αὐτὸν καὶ δὲν ἔχομεν μέτρον νὰ τὸν ἐκτιμήσωμεν. Ἡ τύχη μας ἐνταῦθα εἶνε νὰ παλαιώμεν κατὰ τῶν κωλυμάτων καὶ διὰ τοῦ μόχθου μόνον νὰ ἀφικνωμεθα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου ἡμῶν πρέπει νὰ τρώγωμεν τὸν ἄρτον μας. Ἡ ἐργασία λοιπὸν εἶνε ἀνάγκη εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἄς προσεῖκωμεν δὲ ὅτι εἶνε εὐγενῆς ἀνάγκη.

Ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἡ ἐργασία ἐθεωρήθη ὡς ἀνδραποδῶδες τι. Ἐφαίνετο ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀξιοπρέπεια συνίστατο εἰς τὸ μάχεσθαι καὶ ἀπολαμβάνειν. Πάντες ἡμιλλῶντο πῶς νὰ φανῶσιν ἰσχυρότεροι ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐργασίας καὶ ἀναγκάσωσι τοὺς ἄλλους νὰ ἐργάζωνται ἀντ' αὐτῶν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀποκλειστικὸς κληρὸς

τοῦ ἐλευθεροῦ ἀνδρός, τοῦ πολίτου, τοῦ εὐγενοῦς ἦτο ἡ ἀργία, ἀργία ἀληθῶς χρησιμοποιομένη περὶ τὰ ὄπλα, περὶ τὰ γράμματα, περὶ τὰ τῆς πολιτείας ἀλλ' ἀσυμβίβαστος πρὸς πᾶσαν ἐπικερδῆ ἐργασίαν καὶ αὐταὶ ἐτι αἱ ἀσχολίαι αἰτινες ἐθεωροῦντο ἐλευθερίαι, ὡς ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη, καθίσταντο δουλικαὶ εὐθὺς ὡς ἀνεφέροντο εἰς πράγματα ὠφέλιμα εἰς τὸν βίον. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν ἀναμφιδόλως τὴν ἰδέαν τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν τοῦ κέρδους. Πᾶς ἄνθρωπος ἑνασκῶν τὰς δυνάμεις του ἐπωφελῶς ἐργάζεται καὶ αὐτὸς ὁ πόλεμος ἐτι ἐργασία εἶνε. Ἄλλ' ἐτέρωθεν εἶνε ἄδικον νὰ θεωρῆται ἐπαίσχυντος ἢ ἐπικερδῆς ἐργασία. Αὕτη εἶνε ἡ θεμελιώδης πρόληψις τῶν ἀριστοκρατιῶν. Τὸ ζῆν διὰ τῶν ἀγῶνων τῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ μόχθου εἶνε τι εὐγενέστατον ἐν τῷ κόσμῳ, αὕτη δὲ εἶνε ἡ πρώτη βάσις τῆς ἀξιοπρεπείας. Τὸ ζῆν ἀναλώμασι τῶν ἄλλων εἶνε δουλικώτατον, εἰ καὶ συνδέεται ἐνίοτε μετ' αὐτοῦ ἰδέα τις μεγαλείου. Οἱ εὐπατρίδαι εἶχον ὡς πρὸς τοῦτο τὸσον ἐσφαλμένην ἰδέαν, ὥστε προετίμων νὰ ζῶσιν ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ ἡγεμόνος παρὰ ἐκ τοῦ ἰδίου κῦτων κόπου. Συγκρίνουσι τινες ἐνίοτε τὴν τιμὴν τῶν ἀρχαίων φυλῶν πρὸς τὴν εὐτέλειαν τῶν συγχρόνων ἡμῶν ἠθῶν. Ὁμολογῶ ὅτι μέρη τινὰ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ μεγαλείου ἠλαττώθησαν ἴσως ἢ ἐσβέσθησαν ἐν τῷ νεωτέρῳ βίῳ. Οἱ εὐγενεῖς οὐδέποτε μαθόντες νὰ κερδαίνωσι χρήματα περιφρονῶν αὐτὰ καὶ τὰ ἐδαπάνων μεθ' ὑψηλόφρονος σπατάλης τοῦτο δὲ ἦτο εὐγενές. Ἄλλ' ἡ εὐγένεια αὕτη εἶχεν ἐνίοτε καὶ τὸ ἀντίστροφον κῦτης· διότι τοῦ χρήματος ὄντος ἀναγκαίου καὶ εἰς τοὺς περιφρονούντας ἐτι αὐτό, οὗτοι πρὸς ἀπόκτησιν του ἐθώπευον τὰς κακίας τοῦ ἡγεμόνος, ἐκολάκευον τὴν εὐνοουμένην ἢ χάρις δὲ μεθ' ἧς ἐπραττον τὰς πράξεις ταύτας δὲν ἀπέκρυπτε πάντοτε τὸ εὐτελές αὐτῶν.

Ἄλλως τε οὐδαμῶς καταδικάζω πᾶν εἶδος ἀργίας. Ἡ ἀργία ἔχει τὰ θέλητρα αὐτῆς ὡς αὕτη ἢ ἐργασία, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶνε νόμιμος καὶ νὰ χρησιμοποιῆται καλῶς. Παραδείγματός χάριν νόμιμος ἀργία εἶνε ἡ διὰ κληρονομικῆς περιουσίας ἀποκτηθεῖσα καὶ χρησιμοποιουμένη εἰς ὑπηρεσίαν τῆς χώρας διὰ τῆς σπουδῆς, διὰ τῶν περὶ τὴν καλλιέργειαν φροντίδων, διὰ τῶν περιουσιῶν. Εὐτελῶς καὶ ἠθλίως σκέπτονται ὅσοι ἀξιοῦσι νὰ ἴδωσιν ἐξαλειφμένην ἐκ τῆς κοινωνίας πᾶσαν ὑπαρχῆν μὴ σκοποῦσαν τὸ κέρδος καὶ μὴ ἐργαζομένην πρὸς τὴν καθ' ἐκάστην ἀνάγκην. Νόμιμος ἀργία εἶνε καὶ ἡ διαδεχομένη τὴν ἐργασίαν ὅταν ἡ ἡλικία τὸ ἀπαίτη, ἢ στιγμιαία οὔσα διακοπὴ αὐτῆς, δι' ἀλειμμα μεταξὺ τῆς ἐργασίας τῆς χθιῆς καὶ τῆς αὔριου. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν ἂν ὁ κατέχων τὰς βιομηχανικὰς ἡμῶν κοινωνίας πυρετὸς τῆς ἐργασίας

δὲν ὑπερέβη τὸ μέτρον καταθιβρώσκων ὁσημέρα⁴ πᾶσας τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας ὅσας εἶχον θεσπίσῃ καὶ θρησκευτικαὶ παραδόσεις, λίαν σπάταλοι ἴσως κατὰ τοῦτο. Αἱ ἑορταὶ αὐταὶ ἄγονοι ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν παρέχον ἀνάπαυλάν τινα εἰς τοὺς ἐργαζομένους καὶ τροφήν τινα εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ.

Ἄλλ' ἂν ἐκτιμῶ τὴν εὐγενῆ ἀργίαν, τὴν ἀποκτωμένην διὰ τῆς ἐργασίας, ἢ χρησιμοποιομένην πρὸς τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ποίας τουναντίον περιφρονήσεως δὲν θεωρῶ ἄξιαν τὴν βδελυρὰν καὶ αἰσχρὰν ἐκείνην ἀργίαν ἐν ἣ φθίνουσι, τί λέγω! ἐν ἣ σήπονται σήμερον οἱ καλούμενοι υἱοὶ καλῶν οἰκογενειῶν, οἱ καταστωεύοντες ἐν τῇ ἀκολασίᾳ περιουσίας γενεῶν ὄλων ἢ πλοῦτη διὰ τῆς ἀκαταπονήτου ἐργασίας τῶν πατέρων αὐτῶν ἀποκτηθέντα! Λέγεται ἐνίοτε ὅτι τοῦτο εἶνε καλὸν διότι οὕτω αἱ περιουσίαι μεταβαίνουσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα καὶ ἕκαστος ἐπωφελεῖται. Ἄλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἀγαθὴ τοῦ πλοῦτου χρῆσις εἶνε ἐπωφελεστέρα εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς σπατάλης; Ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἄλλως τε, ἀτιμάζει τὴν νεολαίαν ἢ τοιαύτη ἀκατονόμαστος ἀργία ἐν ἣ ἀπόλλυνται αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις, τὸ δραστικὸν τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἀκμὴ τοῦ πνεύματος, ἡ εὐαισθησία τῆς καρδίας, πάντα τῆς ζωῆς τὰ δῶρα. Βλέπομεν ἐνίοτε ψυχὰς ἐκτάκτους ἐξεργομένης νικητρίας ἐκ τοῦ ἀτάκτου τούτου βίου καὶ ἐξορμώσας μετὰ σθένους καὶ μεγαλείου εἰς τὸν ἐνεργὸν βίον. Ἄλλὰ πόσον σπάνια εἶνε τὰ παραδείγματα ταῦτα! Ποσάκις τούναντίον συμβαίνει ὁ ἐκδεδιτημένος οὗτος βίος νὰ συνεπάγεται ἀνικανότητα περὶ τὸ ἐργάζεσθαι καὶ ἀνίατον στενιρότητα! Οἱ μυθιστορικοὶ οὗτοι ἥρωες καταπίπτουσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν γυδαίωτατον βίον, ἄλλοι δ' ἐξαφανίζονται καὶ οὐδεὶς γινώσκει τί ἀπέγειναν. Ἄλλοι ἐξακολουθοῦσιν ἄχρι τέλους τὸν κούφον βίον, ὃν μόνον ἄπειρος νεότης δύναται μόλις νὰ καταστήσῃ συγγνωστὸν· γέροντες ἀκόλαστοι, φιλήδονοι ἐξηνητημένοι δεικνύουσι τὸν δρόμον εἰς τοὺς νεωτέρους διατηροῦντες τὰς παραδόσεις τῆς ἀκολασίας. Τινὲς τέλος, ἐνεκα τῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὑποσκελίζουσι τοὺς ἐργαζομένους, δεικνύοντες ἀπὸ περιφανῶν θέσεων τὴν αὐθάδη αὐτῶν ἀνηθικότητα. Πάντες ὅμως τιμωροῦνται διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων καὶ διὰ τῆς ἐξαχρειώσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν καρδίας.

Paul Janet.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

K.

⁴ Ἀρχοντός ἐστιν οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

(Ἐνοροῦν)

Ο ΑΡΙΣΤΕΥΣΑΣ

[Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμεν. φύλλον.]

Ὁ παραγγελιοδόχος ἦ ὁ ὡς τοιοῦτος τοῦλάχιστον θεωρηθεὶς ἀφῆκε τὴν μητέρα καὶ τὸν υἱὸν νὰ καταβῶσι πρῶτοι μετὰ τῆς ἀκολουθοῦ. Τότε λαβὼν τὸ δέμα αὐτοῦ ἐπήδησεν ἐκ τῆς ἀμάξης μετ' ἐπιτηλειότητος μαρτυρούσης μακρὰν ἔξιν εἰς τὸ περιοδεύειν διὰ σιδηροδρόμων.

Ἐν τῷ σταθμῷ εἶδε μακρόθεν τὴν κυρίαν Λασῆ καὶ τὸν Ἰωάννην ν' ἀνταλλάσσωσι φιλοφρονήσεις πρὸς τοὺς ἐλθόντας εἰς ὑποδοχὴν αὐτῶν. Αὐτὸς δ' ἔσπευσε νὰ εὔρη δύο μεσήλικας ἀνδρας διὰ τῆς αὐτῆς ἀμαξοστοιχίας ἐλθόντας, ὧν ὁ εἰς ἔφερε στρατιωτικὴν στολὴν.

Καθ' ἦν στιγμὴν ἐμελλε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ σταθμοῦ ἠσθάνθη ὅτι ἐλλυέ τις αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἔπεν δύτου. Στραφεὶς δὲ εἶδε τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἀφῆκε τὴν μητέρα του μετὰ τῶν δεξιουμένων αὐτῆν, εἶχε πρὸς στιγμὴν ἀπομακρυνθῆ λαθραίως.

— Κύριε, εἶπεν ὁ Ἰωάννης ὀργίλιως, ἂν δὲν εἴσθε εὐχαριστημένοι ἐξ ὧν συνέβησαν μεταξύ μας, εἶμαι πρόθυμος νὰ σᾶς δώσω ἱκανοποίησιν... Ἰδοὺ τὸ ἐπισκεπτήριόν μου ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἔγραψα τὴν ἐδῶ διεύθυνσίν μου.

Ὁ παραγγελιοδόχος ἔλαβε τὸ ἐπισκεπτήριον καὶ ἔθηκεν αὐτὸ εἰς τὸ θυλάκιόν του μηδὲ βλέμμα ῥίψας ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ Ἰωάννης ἐξηκολούθησε:

— Αὐριοὶν τὸ πρῶτ' ἔχω πολλὴν ἐργασίαν βεβαίως· ἀλλὰ τὸ ἐσπέρας θὰ εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σας... τὸ ἰδικόν σας ἐπισκεπτήριον, παρακαλῶ;

— Νέε, ἀπεκρίθη ὁ ἄγνωστος εἰρωνικώτατα μειδιῶν, τὸ ἐπισκεπτήριόν μου δὲν ἔχει ἄλλο ὄνομα ἐπ' αὐτοῦ παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ καταστήματος διὰ τὸ ὅποιον περιοδεύω— Ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν ἀλλήλους αὐριο... Ὡς συναντηθῶμεν χωρὶς ἄλλο, σᾶς τὸ ὑπόσχομαι.

Ὁ Ἰωάννης ἀνακινήσας ἐπὶ τῷ τόνῳ ἐκείνῳ, ἐμελλε ν' ἀνταπαντήσῃ τραχέως, ὅτε προσδραμῶσα ἡ μήτηρ ἔλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρός.

— Ἄπονο παιδί! εἶπε, τί σκοπεύεις νὰ κάμῃς; Δὲν σοῦ εἶπα νὰ μὴν ἀνκατευθῆς με τοιοῦτου εἶδους ἀνθρώπους;

Καὶ εἰλκυσε τὸν υἱὸν τῆς, ἐν ᾧ ὁ ἄγνωστος ἀπεμακρύνετο πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἐταίρων.

Τὴν ἐπαύριον ἡ κυρία Λασῆ, ἧτις ἐφιλοζενήθη ὡς καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς ὑπ' ἀνωτέρου τινὸς ὑπαλλήλου τῆς Ἀνζέρης, εἶχεν ἐγεγερθῆ λίαν πρῶτ'. Κομψὴν περιβεβλημένη ἀναβολὴν ἐφαίνετο περικαλλεστάτη.

Ὁ Ἰωάννης ὅστις δὲν ἐμελλε νὰ μεταβῆ μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς τὸν οἶκον τοῦ μέλους τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπείας, ἀλλὰ εἰς τὸ δημαρ-

χεῖον διὰ τὸν διαγωνισμόν, ἀπεχαιρέτισε συγκεκνημένος τὴν μητέρα του.

— Θάρρος! ἀγαπητόν μου παιδί, τῷ εἶπεν αὐτῇ, μειδιῶσα... ὄλα θὰ ὑπάγουν κατ' εὐχὴν... Ὡς ἴδω τὸν κ. Π. καὶ στοιχηματίζω ὅτι δὲν εἶνε τόσο κακὸς ὅσον τὸν παριστάνουν... Κύταξε νὰ μὴ δειλιάσῃς, ἀπάντησε με τόλμην... Καμμία σύστασις δὲν ἀξίζει τόσο ὅσον αἱ καλά ἀπαντήσεις.

Εἶτα δὲ ἀπῆλθε γοργῶ βήματι.

Ὁ κ. Π. ἐμελλε νὰ καταλύσῃ ἐν ξενοδοχείῳ, ἐν ᾧ εἶχε φυλαχθῆ διαίτημά τι δι' αὐτὸν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν. Ἡ κόμησσα διηυθύνθη πρὸς αὐτὸ καὶ ὅτε κατέστησε γνωστὸν τὸ ὄνομά της θεράπων τις εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς αἴθουσαν, εἰπὼν ὅτι ὁ κ. Π. λίαν κατεπεύγουσαν ἔχων ἐργασίαν, ὀλίγα μόνον λεπτὰ ἠδύνατο νὰ τῇ παραχωρήσῃ.

Ἐκάθησε καὶ ἀνέμεινε. Παρὰ τὸ θάρρος, ὅπερ εἶχε δεῖξῃ ἐνώπιον τοῦ υἱοῦ τῆς, ἡ καρδιά αὐτῆς ἐπάλλετο βιαίως. Τέλος ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ ἄνθρωπός τις μελανέμων, λευκὸν φορῶν λαιμοδέτην, πολλὰ παράσημα φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἦτο ὁ κ. Π.

Ἡ κόμησσα ἀνηγέρθη τρέμουσα, τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν κρατοῦσα ἐν τῇ χειρὶ.

— Κύριε, εἶπε, μὴ τολμῶσα νὰ ἴδῃ κατὰ πρόσωπον τὸν περιώνυμον καθηγητὴν, ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γράψω ἀπὸ τὴν Αὐρηλίαν καὶ ἦλθα νὰ σᾶς εὔρω ἡ ἰδία εἰς τὴν Ἀνζέρην διὰ νὰ σᾶς ἐγγχειρίσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Τὸ μέλλον τοῦ υἱοῦ μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὑμᾶς καὶ σᾶς παρακαλῶ θερμῶς...

Ἀλλ' αἴφνης ἔπαυσεν ὁμιλοῦσα, καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς κατέστη ἀτενές. Εἶ καὶ μόλις εἶχε διείδῃ τὸν συνεπιβάτην τοῦ σιδηροδρόμου, τῇ ἐφαίνετο ὅτι οὗτος ὠμοιάζε πρὸς τὸν καθηγητὴν Π. Τὸ εἰρωνικὸν μειδίαμα τοῦ μέλους τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπείας μετέβαλε τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην εἰς βεβαιότητα.

— ὦ, κύριε, ἀνέκραξεν ὠχριάσασα, μοῦ φαίνεται ὅτι συνητήθημεν ἤδη, εἴθε...

— Εἶμαι ὁ σκαιὸς ἐκεῖνος παραγγελιοδόχος, ἀπήντησεν ὁ κ. Π. εἰρωνικῶς, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν κοινωνικὴν σας τάξιν, τὸν ὅποιον ὁ κ. Ἰωάννης Λασῆ ἐπροκάλεσεν εἰς μονομαχίαν... Εἶμαι ὁ σχολαστικὸς ἐκεῖνος ὁ παραγεμισμένος με ἄλγεθραν καὶ γεωμετρίαν, τοῦ ὁποῦ ἡ ψυχὴ εἶνε τόσο ξηρὰ ὅσον καὶ ὁ πίναξ τῶν λογαριθμῶν. Εἶμαι...

Ἐν ᾧ ὠμίλει ἡ κόμησσα ὠπισθοδρόμει μετὰ φρίκης.

— Τί ἔκαμα! ἐψέλλισε· εἶμαι ἀθλία... καὶ ὁ υἱὸς μου κατεστράφη!..

Κατέπεσε δ' ἀναίσθητος ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Ὅτε συνῆλθεν εἶδεν ἑαυτὴν ἐν μέσῳ τῶν γυναι-

κῶν τοῦ ξενοδοχείου. Ἀναμνησθεῖσα τῶν γενομένων ἠρώτησε περὶ τοῦ Π. ἔμαθε δὲ ὅτι ἠναγκασμένος ὢν οὗτος νὰ μεταβῆ εἰς τὸ δημαρχεῖον παρήγγειλε τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ν' μεριμνήσωσι συντόμως περὶ τῆς κυρίας Λασῆ. Ἡ κόμησσα ἀνυπομονοῦσα νὰ διαφύγῃ τὴν ὄχλησάν τῶν θαλαμηπόλων περιεργίαν, ἰδίᾳ δὲ θέλουσα νὰ ἐμποδίσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὰς ἐξετάσεις ἐκεῖνας, βεβαία ἐκ τῶν προτέρων οὔσα περὶ τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ, εὐθύς ὡς ἠδυνήθη νὰ βαδίσῃ, ἐπέστρεψεν οἴκαδε.

Δυστυχῶς ὁ Ἰωάννης εἶχεν ἐπίσης ἀπέλθῃ εἰς τὸ δημαρχεῖον, ἡ δὲ δυστυχῆς μήτηρ κατελήφθη ὑπὸ νέας καὶ σφοδρᾶς ἀγωνίας. Δὲν ἦτο ἄραγε δυνατόν νὰ πάθῃ τίποτε ὁ υἱὸς τῆς ἀναγνωρίζων ὅτι τὸ μέλος τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπείας ἦτο ὁ τοῦ σιδηροδρόμου συνεπιβάτης τῶν, ἡ ἐνώπιον τῆς προφανοῦς δυσμενείας τοῦ καθηγητοῦ νὰ κατεξαναστῆ σκανδαλωδῶς; Ἀλλὰ τὸ κακὸν ἦτο ἀθεράπευτον τώρα, καὶ ἦτο ἠναγκασμένη ν' ἀναμείνῃ τῶν γεγονότων τὴν ἔκθεσιν.

Εὐνόητος εἶνε ἡ ἀγωνία τῆς κυρίας Λασῆ κατὰ τὴν φρικιώδη ἐκείνην ἡμέραν. Ὁ Ἰωάννης ἐπέστρεψε λίαν ὀψέ, ἀπηυθύνων Ἡ κόμησσα ἔδραμεν εἰς προὔπαντήσιν του καὶ ἐζήτησεν ἀπλήστως ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ νὰ ἴδῃ τὴν ἐκφρασιν τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ὀργῆς ἣν περιέμενε νὰ ἴδῃ. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἦτο περιχαρῆς καὶ ἐμειδία.

— Ἄ! μητέρα, ἀνέκραξε, πόσον ὀλίγον πρέπει νὰ πιστεῖῃ κανεὶς τὰς ἀνοήτους προκαταλήψεις! Ὁ κ. Π. εἶνε ἐξαιρετὸς ἄνθρωπος. Κατ' ἀρχὰς ἔμεινα ἀναπολόγητος ἐμπρὸς του, ἀλλὰ μ' ἐνεθάρρυνε τόσο πολὺ με τοὺς λόγους του, ὥστε ἦλθα ἐντελῶς εἰς τὸν ἑαυτόν μου καὶ ἀπήντησα καλλίτερα καὶ ἀπὸ ὅτι ἀκόμη ἤλπιστα... Εἰς σὲ βεβαίως χρεωστῶ αὐτὴν τὴν ἐπιείκειαν καὶ σ' εὐχαριστῶ με ὅλην μου τὴν καρδίαν...

Καὶ ἔθλιβε τὴν μητέρα του ἐν τῇ ἀγκάλῃ του.

— Τί λέγεις, Ἰωάννη; ἠρώτησεν ἄλλοφρονοῦσα ἡ δυστυχῆς γυνὴ ὁ Π' πραγματικῶς;..

— Μοῦ ἔδειξε τόσο ἐυμένειαν ὥστε ἐφάνην ἀνώτερος ἑμαυτοῦ, σοῦ ἐπαναλαμβάνω. Κατ' ἀρχὰς μοὶ ἀπηύθυνεν ἐρωτήσεις ἀρκετὰ εὐκόλους, εἰς ἃς ἀπήντησα χωρὶς τὸν παραμικρὸν δισταγμόν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐφθασεν εἰς τὰ δυσκολώτερα ζητήματα, εἰς τὰ ὅποια ἀπήντησα ἐπίσης ἐπιτυχῶς. Τόσον δὲ πολὺ ἐπέτυχά ὥστε οἱ ἄλλοι ὑποψήφιοι με συνεχάρησαν θερμῶς. Ὅλοι με βεβαιοῦν ὅτι ὄχι μόνον εἰσέβη εἰς τὴν σχολὴν, ἀλλ' ὅτι θὰ ἔχω καὶ καλὸν ἀριθμόν.

— Καὶ αὐτὸς ὁ κ. Π' τί σοῦ εἶπε κατόπιν ἀπὸ τὰς λαμπρὰς αὐτὰς ἐξετάσεις;

— Τίποτε· ἐννοεῖς, μητέρα, ὅτι ἡ ἐπίσημος αὐτοῦ θέσις ὃν ἠμπόδιζε νὰ ἐκφράσῃ ζωηρότερον τὰς ἐντυπώσεις του... Ἀλλ' ἐμειδία με τρόπον παράδοξον...

— Ἐμειδία!... Καὶ μένο παιδί μου, γνωρίζω αὐτὸ τὸ μειδίαμα... Ἰωάννη, δὲν ἐνθυμείσαι νὰ ἔχῃς ἰδῆ ὀλίγον πρὸ τῶν ἐξετάσεων τὸν κ. Π'?

— Δὲν ἐνθυμοῦμαι.

— Δὲν εἶδες, ἀπρόσεκτον παιδί, ὅτι ὁ κ. Π' καὶ ὁ δῆθεν παραγγελιοδόχος εἰς τὸν ὅποιον ἐδείξαμεν τόσο φοβερὰν θαρραλότητα χθὲς τὸ ἐσπέρας, εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον;

Διηγήθη δὲ τί συνέβη τὴν πρῶταν ἐν τῇ κατωκίᾳ τοῦ καθηγητοῦ. Καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ ἔθλιβε μεγάλως.

— Τώρα συλλογίζομαι, προσεῖπε, ὅτι μερικὸι τόνοι τῆς φωνῆς του με εἶχαν κάμει ἐν ὑπῳσιν. Δὲν εἶχα ἰδῆ τὴν περασμένην νύκτα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ συνοδοιπόρου μας· τὸ σκότος καὶ ὁ ἐπενδύτης του ἐκεῖνος ἀπέκρυπτον τὸ πρόσωπόν του... Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, μητέρα, διατί λυπεῖσθε τόσο; Ἡ εὐνοια τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδειξεν εἰς τὰς ἐξετάσεις ὁ κ. Π. δὲν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν μᾶς κρατεῖ μνησικακίαν;

— Ποῖος εἰξεύρει, Ἰωάννη μου, ἂν ἡ φαινομενικὴ αὐτῆ εὐνοια σκοπὸν δὲν ἔχει νὰ κρύψῃ φοβερὰν ἐκδίκησιν. Ἀκόμη δὲν ἐξεδόθησαν τὰ ἀποτελέσματα, καὶ κανεὶς δὲν εἰξεύρει πῶς θὰ σὲ βαθμολογήσουν!..

— Πραγματικῶς, τὰ ἀποτελέσματα θὰ γνωσθοῦν ὅταν τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιτυχόντων δημοσιευθοῦν διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐμειναν σιγηλοὶ ἐπὶ στιγμὴν, ὡσεὶ μὴ ἐτόλμων ν' ἀνακοινώσωσι πρὸς ἀλλήλους τὰς σκέψεις των.

— Ἀδιάφορον! ἐπανέλαβε τέλος ἡ κυρία Λασῆ χάριν σου, χάριν ἐμοῦ αὐτῆς, ἔχω χρέος νὰ μὴ παραμελήσω τίποτε δυνάμενον νὰ καλλιτερεύσῃ τὰ πράγματα... Ἄλλως τε θέλω νὰ ζητήσω συγγνώμην ἀπὸ ἄνθρωπον τόσης ἀξίας, τὸν ὅποιον ἀνοήτως προσέβαλα... Αὐριοὶν τὸ πρῶτ' ἔχω νὰ ὑπάγω εἰς τοῦ κ. Π.

Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ὅτε ἡ κόμησσα μετέβη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἔμαθεν ὅτι ὁ κ. Π' εἶχεν ἀπέλθῃ τὴν παρελθούσαν νύκτα μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἐπιτροπείας μελῶν, ὅπως ἐξακολούθησῃ τὴν περ οδείαν του.

Δύο μῆνας ἐδέησε ν' ἀναμείνωσι μήτηρ καὶ υἱὸς τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων. Πολλάκις ἀπὸ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν φόβον μεταπεσόντες εἶχον τέλος ἀπορασίην οὐδέμιαν ν' ἀναγνώσκωσιν ἐφημερίδα. Ἐζῶν δὲ μακρὰν τοῦ λοιποῦ κόσμου ἐν τῷ ἐξοικίῳ αὐτῶν μεγάρῳ, καὶ ἡ μὲν κόμησσα ἐπεσκοπεῖ τὰς γεωργικὰς τοῦ κτήματος ἐργασίας, ὁ δὲ Ἰωάννης ἐθήρευε καθ' ἑκάστην.

Πρῶταν τινὰ εἶδον τοὺς ἐκ τῶν παρακειμένων

ἐξοχικῶν οἰκῶν γείτονας αὐτῶν ἐλθόντας τοῦτον μὲν ἐφιππον, τοὺς ἄλλους δὲ ἐφ' ἀμάξης ἀλλὰ πάντας φέροντας πελωρίας ἀνθοδέσμας, διὰ τὴν φιλοτέχνησιν τῶν ὁποίων εἶχον ἀπογυμνώσει τοὺς κήπους των.

— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ἡ κόμησσα.

— Κανείς δὲν ἐορτάζει ἐδῶ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης.

— Πῶς; δὲν εἶδατε τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως; εἶπε τις τῶν προσελθόντων.

— Καὶ τὰς ἄλλας ἐφημερίδας; ἀνεφώνησεν ἄλλος.

Συγχρόνως δ' ἕκαστος ἀνέπτυσσε τὴν ἐφημερίδα ἧς ἦτο συνδρομητής.

Ὁ Ἰωάννης Λασῆ ἀριστεύσας ἐν πᾶσι, ἐσημειούτο πρῶτος ἐκ τῶν γενομένων δεκτῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν.

Ἡ μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκφρονες ἐξ ἀγαλλιᾶσεως ὤρμησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ κ. Π* ἦτο οἶκος ἐν Παρισίοις, ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐπίσκεψις τῆς κομῆσεως Λασῆ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Ὁ νέος ἐφόρει ἤδη τὴν κομψὴν στρατιωτικὴν στολήν.

— Ἀλήθεια! ἀνέκραξεν ὁ κ. Π* γελῶν, τὸ εἶχα λησμονήσῃ... Ὁ πρωτεύσας μαθητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς καὶ μέλλον ἀξιωματικὸς ἔρχεται νὰ ζητήσῃ λόγον ἀπὸ κάποιον βάνουσον παραγγελιοδόχον...

— Ἄ! κύριε, εἶπεν ἡ κόμησσα ἔνδακρυς, πόσον εὐγενῶς μὰς ἐξεδικήθητε!... Εἰσθε ὀκαλλίτεροι, ὁ μᾶλλον μεγαλόφρων ἄνθρωπος τοῦ κόσμου!...

— Εἰς τὴν ἐπισείκειά σας, προσεῖπεν ὁ Ἰωάννης, ὀφείλω τὸν τιμητικὸν βαθμὸν μου...

— Ἄς μὴ κάμνωμεν λόγον περὶ τῆς ἐπισείκειάς μου, εἶπεν ὁ κ. Π* ξηρῶς. Εἰτήληθατε πρῶτος εἰς τὴν σχολήν, διότι ἀπνητήσατε ἀσυγκρίτως καλλίτερα πάντων τῶν ἄλλων. Ὡστε οὐχὶ ἀπὸ ἐπισείκειαν ἀλλ' ἀπὸ δικαιοσύνην ἐλάθετε τὸν πρῶτον βαθμὸν!... Ἄ! ἀν δὲν εἰξεύρετε ν' ἀπαντήσητε, μὲ πόσῃ εὐχαρίστησιν, ἐγὼ τοῦλάχιστον, θὰ σᾶς ἔβαζα μηδέν! Καὶ ἤξιζε νὰ τὸ πάθητε αὐτό, σεῖς... καὶ οἱ συνένοχοί σας!...

Ὁ κ. Π* ἐγένετο ὁ φίλος τῆς οἰκογενείας Λασῆ.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Λασῆ μετὰ λαμπρᾶς καὶ μακρᾶς στρατιωτικᾶς ὑπηρεσίας θέλει προσεχῶς προδιβασθῆ εἰς στρατηγόν, ὡς ἦτο καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

(Μετάφρασις).

Τὸ ἀληθὲς πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις, τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσήνές ὡσπερ γὰρ οἶμαι καὶ τοῖς νοσοῦσι τὰ ὄμμακα, τὸ μὲν φῶς ἀναρόν, τὸ δὲ σκότος ἄλυπον καὶ φίλον, οὐκ ἔων βλέπειν.

ΟΙ ΕΠΙΦΑΝΕΙΣ

(Ἐκ τοῦ συγγράμματος Ἡ κοινωνία τοῦ Λονδίνου)
(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγουμ. φύλλον.)

Ἐρχομαι νῦν εἰς τὸν στρατόν.

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις καὶ πέραν τῶν ἀποικιῶν πολέμων, εὐρηνται δύο στρατηγοί, περὶ οὓς συγκεντρῶνται οἱ ὀπαδοί, ὁ στρατηγὸς Ρόμπερτς καὶ ὁ στρατηγὸς λόρδος Βολσελεύς· ἡ δὲ κοινὴ γνώμη διαιρεῖται εἰς δύο στρατόπεδα, εἰς τοὺς Ρομπερτσιαστὰς καὶ τοὺς Βολσελεύστας. Πολλὰ ζηλοτυπία καὶ πολλὰ πάθη συνταράσσονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν δύο τούτων ὀνομάτων. Ἡ δυνάμην ν' ἀναφέρω καὶ πλείστους ἄλλους ἀνδρείους ἀξιωματικούς· ἀλλ' ὁ γενόμενος περὶ τοὺς δύο τούτους στρατηγούς θόρυβος μοὶ ἐπιτρέπει ν' ἀσχοληθῶ μόνον περὶ αὐτῶν.

Ὁ στρατηγὸς Ρόμπερτς, ἀνὴρ εἰς ἄκρον ἐνεργητικὸς, ἔχει τὸ παράστημα καθ' ὑπερβολὴν ἀγέρωχον, κεφαλὴν δὲ ὠραιστάτην. Δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκ φύσεως ἐγεννήθη στρατιωτικὸς, κέκτηται ὅμως ὅλας τὰς ιδιότητας, ὅσαι ἐξασφαλίζουν τὴν ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ εὐδοκίμῃσιν. Ἀπαιτῶν παρὰ τῶν στρατιωτῶν του πᾶν τὸ ἐρικτὸν, ἀλλ' οὐδὲν πλέον, κατορθοῖ νὰ προσελκύῃ τὴν ἀγάπην αὐτῶν.

Ἐν τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ εἰς Ἀφγανιστάν ἐκστρατεῖα ἀνεδείχθησαν πάντα τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ προτερήματα. Πολλὰ βεβαίως ἔμαθεν ἐκ τῆς πείρας, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγον ὠφελήθη ἐκ τῆς τύχης. Ὡς περὶ τῶν Ἰρλανδῶν λέγεται, ὁ στρατηγὸς Ρόμπερτς μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας ἐμπίπτει εἰς τέλμα, μεθ' ὅσης καὶ ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ. Εἶνε δημοτικώτατος εἰς τὸν στρατόν, ἡ δὲ βασίλισσα ἦτις τὸν ἀγαπᾷ ὑπερβαλλόντως πολλὰκις παρέσχεν αὐτῷ δείγματα συμπαθείας.

Ὁ λόρδος Γάρνερτ Βολσελεύς ὁ τοῦ Καίρου, ὁ νικητὴς τοῦ βασιλέως τῆς Δαχομῆς, ὁ ἦρωσ τοῦ Τέλ-ἐλ-Κιθίρ, ὁ ἀρχιστρατηγὸς τοῦ ἐν Σουδᾶν στρατοῦ, εἶνε ἀνὴρ ἀδαμάστου δραστηριότητος, μὴ γινώσκων τί ἐστὶν ἀνάπαυσις. Οἱ Ἀσσαντῆ ἀπικάλουν αὐτὸν διὰ τοῦτο: «ὁ ἄνθρωπος ὅστις οὐδέποτε σταματᾷ.» Κατέκτησε τὴν θέσιν του βῆμα πρὸς βῆμα, κέκτηται δὲ πολλὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην εὐχαρίστως ἀκούει καὶ ἀποδέχεται πᾶσαν ἰδέαν, τὴν μελετᾷ καὶ τὴν οἰκιοποιεῖται. Ἐνταῦτ' ὅμως εἶνε ἄκαμπτος, ἀπολυτόφρων, ἀσυμβίβαστος, ἐκδικητικὸς καὶ ἐνίοτε ἄδικος. Δὲν ἀνέχεται ἀντίρρησην. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ἔχων μυῶνας χαλυβδίνους, ἔχει ὅσα ἐκ σιδήρου, πνεῦμα δὲ καὶ θέλησιν ἀκλόνητον. Οὐδὲ πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του φέρεται ἠπιώτερον ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας, ἐνῶ εὐρί-

σκετο εἰς Κύπρον, προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπιπολάζοντος ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ πυρετοῦ. Πλὴν αὐτὸς μᾶλλον ἀδάμαστος ἢ ἡ νόσος, διέταξε μὲ ὀλην τὴν ἄκραν ἀδυναμίαν του καὶ τὸν σπασμωδικὸν τῶν μελῶν του τρόμον, νὰ τὸν ἀναβιδάσωσιν ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ἐδέησε δὲ νὰ ὑπακούσωσιν. Μόλις δυνάμενος νὰ σταθῆ ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου, ἡμιθανὴς σχεδόν, ἐξετέλεσε μόλα ταῦτα καλπάζων περιοδεῖαν ἐν τῇ νήσῳ πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν πάντων. Ἡ κόπωσις δὲ, ὁ κλονισμὸς καὶ ὁ καῦσον προὐκάλεσαν ἀντίδρασιν καὶ ἰάθη ἐκ τοῦ πυρετοῦ.

Ἀκάματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἀν καὶ εἶνε λίαν πεπαιδευμένος, ἐπαυξάνει ἐν τούτοις τὰς γνώσεις του, καθημερινῶς ἐπὶ δύο ὥρας ἀσχολούμενος εἰς στρατηγικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς τραπέζης του διὰ χαρτῶν καὶ πεσσῶν. Ὡς ὁ Λουδοβίκος ΙΔ', ὁ Ναπολεὼν καὶ ὁ Οὐελληγκτὼν κέκτηται καὶ αὐτὸς τὸ χάρισμα νὰ μαντεύῃ καὶ νὰ ἐκλέγῃ τοὺς καταλλήλους βοηθούς, ἐξ ὧν ἔσχε πάντοτε θαυμαστὴν συνδρομήν. Οἱ ἀμέσως ὑφιστάμενοί του τὸν λατρεύουσι, ἐν μέρει ὅμως τοῦ στρατοῦ τὸν ἀπεχθίζονται. Οἱ Ρομπερτσιατῆ, μὲ ὅλον τὸ πατριωτικὸν ἄλγος των, ἔχαιρεκάκησαν πάντοτε ἐπὶ ταῖς ἀποτυχίαις του καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν ἔχει ἐχθρούς. Ὡς ἰδιώτης ἔχει συμπεριφορὰν προσηνεστάτην, λέγεται δὲ ὅτι εἶνε καὶ λίαν ἐλευθεριὸς πρὸς τοὺς φίλους του. Εἶνε μικρόσωμος, ὡς οἱ πλείστοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἔχει κεφαλὴν ὠραίαν. Ἀγων τὸ πεντηκστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, γεννηθεὶς ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἐνυμφεῖθη εὐειδεστάτην Καναδέην, τὴν ὠραιστάτην ἐξ ὧν ἀπὸ τῆς χώρας ἐκείνης ἦλθον εἰς Ἀγγλίαν.

Ὁ δημοτικώτατος τῶν ἐν τῇ ἀγγλικῇ ὑπηρεσίᾳ διατελούντων ξένων πριγκίπων, εἶνε ὁ νυμφευθεὶς μίαν ἀδελφὴν τοῦ δουκὸς Ριτζμονδ πριγκίψ Ἐδουάρδος τῆς Σάξ-Βεϊμάρης, δουκὸς τῆς Σαξωνίας καὶ ἀδελφὸς τοῦ πριγκίπου Γουσταύου τῆς Σάξ-Βεϊμάρης. Ἀδύνατον ν' ἀναφέρῃ τις τὸν πριγκίπα Ἐδουάρδον καὶ τὸν πριγκίπα Γουσταύον χωρὶς ν' ἀναμνησθῆ τῆς συμπαθοῦς μορφῆς τοῦ ἐτέρου ἀδελφοῦ των. Ὁ ἐν Στουτγάρδῃ διαμένων πριγκίψ Ἐρμάννος εἶνε ἀνὴρ ὑπέροχος, μεγάλης ἀξίας. Ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν ἐν Εὐρώπῃ πριγκίπων αὐτὸν ἀναντιρρήτως ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζω διὰ τὴν προνομιοῦχον καὶ σθεναρὰν αὐτοῦ διάνοιαν καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του.

Ὁ πριγκίψ Ἐδουάρδος ἐγεννήθη ἐνῶ ἡ μήτηρ του διέτριβεν ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Μπώσσου—Πάρκ τῷ 1823. Ἡ βασίλισσα Ἀδελαΐς χήρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γουλιέλμου τοῦ Δ', ἀδελφὴ τῆς μητρός του καὶ ἄτεκνος οὕσα τὸν υἱοθέτησε καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀγωγὴν του, ἀναρέψασα αὐτὸν ὡς ἴδιον τέκνον καὶ καταστήσασα αὐτὸν τέλειον Ἀγγλον.

Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικὸς τῶν ἐπιλέκτων τῆς φρουρᾶς, μετέσχεν ὡς λοχαγὸς τῆς εἰς Κριμαίαν ἐκστρατείας παρευρεθείς εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀλμας καὶ τοῦ Βαλακλάβα.

Διὰ τῆς ἀνδρείας του προήχθη τάχιστα εἰς τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ τοῦ πέζικου, ὅστις ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε ὁ ἀμέσως κατώτερος μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατάρχου, μέλλει δ' ὅσον οὕτω ν' ἀνέλθῃ καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον τοῦτον βαθμὸν. Τελευταίον εἶχε διορισθῆ διοικητὴς τοῦ Πόρτσμουθ καὶ τῆς κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ἀγγλίαν μεραρχίας.

Ἡ σύζυγός του, ἀδελφὴ τοῦ δουκὸς Ριτζμονδ, εἶνε ἀληθῶς εὐγενῆς δέσποινα, μετὰ βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ὑποδεχομένη τοὺς συχνάζοντας εἰς τὰς αἰθούσας τῆς, πιστοτάτη περὶ τὴν φιλίαν καὶ συντελέσασα τὰ μέγιστα εἰς τὴν δημοτικότητα τοῦ συζύγου τῆς.

Ἀδυνατῶ ν' ἀντιῶ εἰς τὸν πειρασμὸν τὸν παρακινουντά με νὰ παρουσιάσω ὑμῖν καὶ ἕνα ἦρωα ἄλλου εἶδους, ὅστις πολὺ διαφέρει τοῦ συνηθῆς τύπου τῆς ἀγγλικῆς ἀνδρείας, τὸν λόρδον Τζέλμφορντ. Ἀδύνατον νὰ τὸν ἐκλάβῃ τις ὡς στρατηγὸν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ του ἀπὸ τῶν μακρῶν ποδῶν του μέχρι τοῦ συμπεπιεσμένου κρανίου του ἡ ἀπόστασις εἶνε ὑπερβολικὴ. Τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶνε μακρὰ, αἱ κνήμαί του, ὁ κορμὸς του, ὁ τράχηλός του, ἡ κεφαλὴ του, ἡ βίς του, ἡ κόμη του, τὰ ὠτά του, ὁ πῖλός του, ἡ βράβδος του, ἐκτὸς τοῦ πώγωνος ὅστις ὀλοτελῶς ἐλλείπει. Τὰ πάντα εἶνε πυκνά, αἱ παραγναθίδες, αἱ ὀφρύς, ὁ μύσταξ. Ὅτε κατέπιε τὸ μῆλον τοῦ Ἀδάμ, ἀπέμεινεν ὀλόκληρον εἰς τὸν λάρυγγά του¹⁾. Βλέπων τις αὐτὸν ἐρωτᾷ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εὐρῆ ἵππον ἀρκούντως ὑψηλὸν ὅπως ἀναβαίη ἐπ' αὐτοῦ, λέγεται δὲ ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶον πρέπει νὰ ἔχη κάποιαν συγγένειαν μὲ τὸ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἀβουσσινίας καὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ὅπου ἐχρημάτισεν ὑποδιοικητὴς. Εἶνε ὑπασπιστὴς τῆς βασιλίσσης, μολονότι αὕτη ἄλλο στρατόπεδον δὲν εἶδε ποτε ἐκτὸς τοῦ τῶν ἱθελοντῶν ἐν Οὐίμπλιδεν. Ὁ λόρδος Τζέλμφορντ κέκτηται πολλὴν δόσιν... ἀπλοικότητα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰς Ζουλουλάνδην εἰσβολῆς, ἐπιστρέψας ἐσπέραν τινὰ εἰς τὸ στρατοπεδόν του, ὅπθην εἶχεν ἀπέλθει... ἐκφρονήσεως, εὗρε πάντας τοὺς στρατιώτας, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τελευταίου φρουροῦ δολοφονημένους. Ὀλίγαι κινήσεις τῶν μακρῶν σκελῶν του ἤρκεσαν ὅπως παρεντεθῆ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ πεδίου ἐκείνου τῆς σφαγῆς ἀπόστασις ἀξοσέβαστος. Τότε δὲ ἐτηλεγράφησε πρὸς τὴν κυβέρνησιν τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἄγγελμα:

¹⁾ Pomme d' Adam σημαίνει γαλλιστὶ τὸν γαρφαρῶνα. Τοῦτο ὑπακρίσεται εὐφρολογῶν ὁ συγγραφεὺς.

«Καταστροφή ἀκατανόητος πάντες ἐφρονεύθησαν, πλὴν ἐμοῦ· προήλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ στρατιῶται δὲν εἶχον τὸ θάρρος ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐχθρόν.» Ὁ Βελλιγκτὼν δύναιτο νὰ κοιμᾶται ἡσυχῶς ἢ δόξα τοῦ λόρδου Τσέλμφορντ οὐδέποτε θὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ἰδικήν του. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀνεξήγητον, ὅτι ἀφοῦ συνέδεσε τὸ ὄνομά του μετὰ τὴν μεγίστην τῶν συμφορῶν ἃς ὑπέστησαν τὰ βρετανικὰ ὄπλα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὁ ἀπαράμιλλος αὐτὸς στρατηγὸς ἔχει τὸ θαυμαστὸν θάρρος νὰ μὴ ἀποχωρῇ τοῦ δημοσίου βίου. Ἀπίστευτον σχεδὸν ἀποβαίνει ὅτι εἰς τὰ συμπόσια ἐγείρεται καὶ ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του ἐν ὀνόματι τοῦ στρατοῦ, καὶ ὅτι τολμᾷ ν' ἀπαντᾷ εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ γινόμενας προτάσεις. Τῇ ἀληθείᾳ πολὺ πρέπει νὰ ὑπερηφανεύηται διὰ τοῦτο ὁ στρατὸς!

Εἰς τὸ ναυτικὸν ἀνήκουσι πολλοὶ ἐπίσημοι ἄνδρες, ἐξ αὐτῶν ὅμως θὰ ἀναφέρω δύο τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν, ἧτοι τὸν ναύαρχον Βωσάμ Πάζετ Σέυμoure καὶ τὸν λόρδον Κάρολον Βερεσφόρντ, ὧν τὸ ὄνομα στενῶς συνδέεται μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν.

Ὁ λόρδος Σέυμoure διοικητὴς τοῦ στόλου τῆς Μάγχης ἔχει ἡλικίαν ἐξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἶνε ἐκ τῶν σπανίων ἀνδρῶν οἵτινες ἠτύχησαν νὰ προαχθῶσι χωρὶς ν' ἀποκτήσωσιν ἐχθροὺς ἢ νὰ ἐξεγείρωσι τὸν φόβον. Ἀπολαύων τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης τῶν ὑφισταμένων του, δύναιτο νὰ ὠδηγήσῃ αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν διάβολον χωρὶς νὰ παραπονηθῶσιν. Εἰλικρινὴς ὢν, φίλος πρὸς πάντας, οὐδέποτε ζημιώσας ἢ δυσχερῆσας τινὰ, εἶνε δημοτικώτατος εἰς τὸ ναυτικόν, ἐνθα ἡ δημοτικότης ἀποκτάται τόσον δυσκόλως. Ἐνεκα τοῦ ὠραίου αὐτοῦ ἀναστήματος, ὡσάντις περιπατεῖ φέρων στολὴν ναυάρχου παρὰ τὸ πριναίον ἀνύψωμα, ἐπονομάζεται ὁ dandy τοῦ Ὁκεανοῦ. Χαίρει ὑπόληψιν παρὰ τῇ ἐκλεκτῇ κοινωνίᾳ καὶ ἔχει ἐν αὐτῇ πολλοὺς φίλους. Φίλος τῆς ἐπιστολογραφίας, εὐρίσκειται μετὰ πολλῶν εἰς τακτικὴν ἀνταπόκρισιν.

Εὐχερῶς δύναται τις νὰ προμαντεύσῃ εἰς τὸν λόρδον Κάρολον Βερεσφόρντ, τὸν μεγάλῃμον καὶ ἡρωϊκὸν ναυτικόν, τὸν τόσον θαυμασιῶς ἀφιλοκερδῆ, λαμπρότατον καὶ ἐνδοξότατον στάδιον. Νωπαί εἶνε εἰς τὴν μνήμην πάντων αἱ ἐκδουλεύσεις τοῦ κυβερνήτου τοῦ Κόνδορος ἐν Αἰγύπτῳ. Εἰλικρινὴς μετριοφρων, χαρακτηριστὸς γενναίου καὶ ἀνυποκρίτου, πάντῃ ἀνεξάρτητος ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας εἶνε δούλος τοῦ καθήκοντος ἐν αὐτῇ. Εἶνε πάντοτε ἔτοιμος εἰς πᾶσαν εὐγενῆ πρᾶξιν. Πολλάκις διεκινδύνευσε τὴν ἰδίαν ζωὴν ὡς ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν πολὺ ὑποδεστέρων αὐτοῦ ἀνθρώπων τοῦ πνιγομένων, οὓς κανεὶς εἰς τὴν θέσιν του δὲν ἤθελε συνδράμει. Πάντοτε πρῶτος ἐκτί-

θεταὶ εἰς τὸν κίνδυνον, ἢ δὲ ἀνδρεία του βραίνει μέχρις ἀθάδειας ἐπὶ τοῦ πλοίου του εἶνε πανταχοῦ παρῶν. Ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας ὅστις λίαν τὸν ἀγαπᾷ, καὶ οὐτινος ὑπῆρξε φίλος ἐπιστήσιος, τὸν παρέλαβε μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας ὡς ναυτικὸν ὑπασπιστήν. Κοινῶς θεωρεῖται ὡς ὁ μέγλων διοικητὴς τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Εἰς τὸ Κοινοβούλιον οὐτινος ὑπῆρξε μέλος ἐπὶ ἑξ ἔτη κατέλιπεν ἀρίστα ἀναμνησεις. Αἱ ἀγορεύσεις του σθεναραὶ ἀνευ φορτικῆς ἐπιδείξεως πολυμαθείας καὶ σοβαραὶ ἀνευ προσποιήσεως διακρίνονται ἐπὶ καλαισθησίᾳ καὶ ὀρθῇ κρίσει. Λαλεῖ ἀπροσπονήτως ἀπὸ τοῦ βήματος ὡς ἡμιλεῖ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου του. Εἶνε συντηρητικὸς μετριοπαθής.

Ὁ λόρδος Οὐολσελεύ δὲν ἔταξε τὸν λόρδον Κάρολον Βερεσφόρντ εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἐδικαιούτο νὰ ταχθῇ ἔνεκα τῆς ἀνδρείας του. Μετὰ τοσαύτας περιφανεῖς ἐκδουλεύσεις, ὁ λόρδος Βερεσφόρντ ἐδικαιούτο νὰ λάβῃ τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Κεδίθου. Εἰς Σουδάν ἔκαμε θαύματα. Ὁ λόρδος Οὐολσελεύ τὸν συνεχάρη ἐπὶ παρουσίᾳ ὅλου τοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην τὴν διὰ μέσου τῆς ἐρήμου, εὐρέθη ναύαρχος στόλου ἐκ καμήλων, ἀφοῦ τὸ ζῶον τοῦτο καλεῖται πλοῖον τῆς ἐρήμου. Χαριέστατον ἐπιπέδιον τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐκστρατειῶν ὑπῆρξεν ἡ εὕρεσις μικροῦ Κινέζου, ὅστις τῷ ἐχρησίμειεν ὡς ὑπηρετῆς καὶ ὅστις ἦτο εἰδός τι ἀθύρματος ἀστείστατου. Ὁ λόρδος Κάρολος Βερεσφόρντ ὑπῆρξεν εὐτυχέστατος εἰς ἴδν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, νυμφευθεὶς μίαν τῶν εὐειδεστάτων καὶ πνευματωδεστάτων γυναικῶν τοῦ Λονδίνου.

X.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΗΜΩΝ

Δυνάμεθα, λέγει ὁ Σμάιλς, νὰ γνωρίσωμεν ἀνθρώπον τινὰ ἐκ τῶν βιβλίων ἅτινα ἀναγινώσκει. Ἄν ἐκ τοῦ ἀληθοῦς τούτου ἀξιώματος ἠθέλωμεν νὰ ἐξαγάγωμεν συμπέρασμα τι περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν θὰ ἦτο οὐδαμῶς εὐχάριστον.

Οἱ πολλοὶ Ἕλληνες δὲν ἀναγινώσκουσι· εἰσι βεβαίως καὶ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμονες εὐσυνειδήτοι μετὰ ζήλου παρακολουθόντες τὰς προόδους τοῦ κλάδου αὐτῶν, καὶ καθηγήσονται συντόμως μελετώντες καὶ ἄλλοι τινὲς ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ ἀνεωγμένου τῶν βιβλίων διερχόμενοι, ἀλλὰ κατὰ πλειονότητα δὲν εἴμεθα φίλοι τῆς ἀναγνώσεως. Οἱ λόγοι ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν, δὲν ἀνακαινίζουσι φιλοτιμῶς τὰς γνώσεις των, ἀλλ' ἀφίνουσι σηπόμενον ἐν αὐτοῖς ὅ,τι ἂν ἐδιδάχθησαν. Κατακλιόμενοι τὴν ἐσπέραν δὲν

ἐρωτῶσιν ἑαυτοὺς, ὡς ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος ἂν ἀπέκτησε φίλον, ἂν ἀπέκτησαν μάθησίν τινα ἐπωφελῆ εἰς τε τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον· ἐφοδιασθέντες ποτὲ διὰ τινῶν γνώσεων ἀναμένουσι ν' ἀποζητήσωσιν ἐξ αὐτῶν κατ' ὅλον τὸν βίον των, οὐδ' αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην ἡμερησίας διανοητικῆς τροφῆς· παντελῶς ἀγνοοῦντες τὴν πείναν τοῦ εἰδέναι ἀπολήγουσιν οἰκτρῶς εἰς πνευματικὴν ἀτροφίαν.

Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ ὅπως οὖν ἐγγράμματοι ἀλλ' ὁ λαός, τὸ χυδὴν πλήθος; Ὡ! ὁ λαός, ὁ ἀτυχὴς λαός δι' ὃν τόσο ὠραῖοι ἀλλὰ κενοὶ λόγοι λέγονται ἐκάστοτε, δι' ὃν ἡ ἀγάπη τῶν ἀξιούτων ὅτι τὸν ἀγαπῶσι οὐδέποτε προβαίνει καὶ μέχρις ἔργων, διατελεῖ ἐν σκοτίᾳ. Ἐφρόντισε κανεὶς ποτε περὶ ἐκδόσεως βιβλίων καταλλήλων διὰ τὸν ἔργατην, τὸν χειρῶνακτα, διὰ τὸν μικρὰν ἀνάπτυσιν ἔχοντα πολιτην; ἐμερίμνησε ποτὲ κανεὶς περὶ ἰδρύσεως βιβλιοθήκης τῶν δήμων ἐξ ὀλίγων ἀλλ' ὑγιῶν καὶ πρακτικῶν ἔργων; Ὁ ἑλληνικὸς λαός ἢ οὐδὲν ἀπολύτων ἀναγινώσκει ἢ ἀνωφελῆ καὶ συχνάκις ἐπιβλαβῆ μυθολογήματα, ἐκ τῆς ὑποστάθμης τῶν ξένων φιλολογίων μεταφερόμενα ἀσυνειδήτως εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ἔργα καὶ καλαισθητικῶς καὶ ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς αὐτὸν ζημιούντα. Τρανῆ τούτου ἀποδείξις ἔστω ὅτι ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα μυθιστορήματα—εἰς οὐδένα ὑψηλότερον σκοπὸν τέχνης ἢ ἠθικῆς ἀφορῶντα—ἐκδίδονται ἀδιακόπως καὶ ἀνατυποῦνται, οὐδεμία σειρὰ κοινωφελῶν ἔργων ὑπάρχει παρ' ἡμῖν, βιβλιαρίων εὐθηνῶν καὶ εὐλήπτων, εἰσαγόντων εἰς τὸν πτωχικὸν τοῦ ἔργατου οἰκίσκον ἀρχὰς ἠθικῆς, ἢ γνώσεως ὠφελίμων εἰς τὸ ἐπάγγελμά αὐτοῦ ἢ τὸν πρακτικὸν ἐν γένει βίον. Ἀλλαχοῦ αἱ τοιαῦτα βιβλιοθήκαι, ὡς ἀποκαλοῦνται, ἀριθμοῦνται κατὰ δεκάδας, μόνον δ' ἡμεῖς ἀποτελοῦμεν ἐξαιρέσιν. Ἄν εἴπητε εἰς ἐκδότην τινὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκδοσὴν τοιούτων ἔργων, θὰ σείσῃ τὴν κεφαλὴν του ἀντὶ ἀπαντήσεως· διότι πιστεύει ὅτι θ' ἀποτύχῃ, διότι, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐμπορικὴν φρασεολογίαν, δὲν ὑπάρχει ζήτησις τοιούτου εἶδους, διότι δὲν συνειθίσασμεν εἰσεῖτι ν' ἀναγινώσκωμεν, διότι τὸ βιβλίον δὲν θεωρεῖται παρ' ἡμῖν σκευὸς τῆς πρώτης ἀνάγκης. Οὐχὶ ἰδιώτης ἐπρεπε ν' ἀναλάβῃ τὸ τοιοῦτο εὐνοφελέστατον ἐγγεῖρημα, κατ' ἐπιλογὴν δημοσιεῖον πρωτότυπα καὶ μεταπεφρασμένα ἔργα, εἰς εὐτελεστάτην πωλοῦν τιμὴν ἢ καὶ δωροῦν ἔτι αὐτὰ μέχρις ὅτου ἐξεγερθῇ ἡ φιλαναγνωσία τοῦ ἀστού καὶ τοῦ ἐργάτου καὶ ἐμπνευσθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη τοῦ δαπανᾶν καὶ διὰ τὸ βιβλίον, ὡς δαπανᾶσι διὰ τὸν καπνὸν αὐτῶν καὶ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου. Τοῦτο δ' ἐπρεπε νὰ ἔχῃ γίνῃ πρὸ πολλοῦ. Ἄντὶ νὰ φωνασκῶμεν περὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ

ἔπρεπε νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἐκτιμῆσῃ καὶ ἐπωφελήσῃ αὐτάς. Τί ὠφελεῖ νὰ τὸν ἀποκαλοῦμεν κυρίαρχον, ἐν ᾧ διανοητικῶς εἶνε δούλος; τὴν ἄλυσιν ταύτην τῆς κεφαλῆς, ἀσυγκρίτως βαρυτέραν τῆς τοῦ ποδός, οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ συντρίψῃ· οὐδεὶς προσέφυγε εἰς τὸ μόνον μέσον τὸ δυνάμενον νὰ διαρρήξῃ τὰ φοβερὰ τῆ δουλείας δεσμᾶ—εἰς τὸ βιβλίον.

Τὸ βιβλίον! ἐν τῷ μεγάλῳ ἀνδριάντι τοῦ Γουτεμβέργου ὁ ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας παρίσταται κρατῶν βιβλίον ἐφ' οὗ διὰ μεγάλων χαρακτῆρων εἶνε κεχαραγμέναι αἱ λέξεις· καὶ ἐγένετο γὰρ! Ἀδύνατον νὰ χαρακτηρισθῇ ἐπιτυχέστερον ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου. Ὁ ἥλιος φωτίζει πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλ' αἱ ἀκτίνες δὲν δύνανται νὰ προχωρήσωσι πέραν τοῦ σώματος, νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν ψυχὴν· τὸ εὐεργετικὸν ἔργον τοῦ ἡλίου συμπληροῖ τὸ βιβλίον.

«Τὰ βιβλία, λέγει συγγραφεὺς τις, ἔχουσι τι τὸ ἀθάνατον· εἰπὶ τὰ μονιμώτατα προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Οἱ ναοὶ καταρρέουσι εἰρήπια μόνον καταλείποντες· αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα μεταβάλλονται εἰς κόνιν, ἀλλὰ τὰ βιβλία ἐπιζῶσι. Ὁ χρόνος εἶνε ἀνίσχυρος κατὰ τῶν μεγάλων σκέψεων· εἰσὶν ἀκαίμαι ὡς ὅτε τὸ πρῶτον ἐξεφράσθησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων αὐτῶν πρὸ αἰώνων. Οἱ λόγοι καὶ τὰ διανοήματα τὰ τότε λαλοῦσι πρὸς ἡμᾶς ζωηρῶς διὰ τῶν ἐντύπων σελίδων.»

Πράγματι διὰ τῶν βιβλίων δυνάμεθα νὰ ὦμεν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν μεγάλων πνευματῶν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τοὺς περιφανεστάτους τῆς ὑψηλῆς καὶ τῶν αἰώνων ἀνδρας ἐγγύς ἡμῶν, νὰ ἐρωτῶμεν καὶ νὰ μᾶς ἀποκρίνωσιν, νὰ συμβουλευόμεθα αὐτοὺς ὡς στενοὺς φίλους, νὰ ζητῶμεν θάρρος, ἐγκαρδίωσιν, καρτερίαν. Πόσοι ἐν ὀδυνηραῖς τοῦ βίου στιγμαῖς ἠσθάνθησαν ἀναθρώσκουσαν ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν δυνάμιν ἣν εἶχε λεληθότως ἀποθέσῃ ἐκεῖ ἀναγνωσθῆναι τὸ ἔργον! Πόσοι ἐξ ἡμῶν δὲν ἔτυχον ἀναγινώσκοντες σύγγραμμά τι νὰ νομίσωσιν ὅτι ἀνέπνεον ἐν μέσῳ δένδρων καὶ ἀνθέων τὸν ζεῖδωρον τῶν ἀγρῶν ἀέρα! Ἄνευ τῶν βιβλίων θὰ ἐστεροῦμεθα τῶν εὐγενῶν παραδειγματῶν πρὸς ἀμιλλαν, ἅτινα μεταβιβάζει εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία· ἀνευ τῶν βιβλίων, αἱ πλείσταί τῶν ἐκ τοῦ καλοῦ τέφσεων, αἵτινες μόνον εἰς τὸν ἀνθρώπον προσιδιάζουσι, θὰ μᾶς ἦσαν ἀγνωστοί. Ἐλέχθη ὅτι ὁ ἀνθρώπος διαφέρει τῶν ἄλλων ζῶων διότι γελᾷ, προσφιέστερον ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ διότι ἀναγινώσκει, διότι μὴ ἀναγινώσκων μᾶλλον ἢ μὴ γελῶν· κατέρχεται μέχρι τοῦ κτήνους.

Τὸ βιβλίον δύναται νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ὅ,τι πρέπει νὰ ὦμεν· ἀξίους τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν· ἰσχυρότατον τῆς ἀγωγῆς ὃν ὄργανον δύναται νὰ

κρατύνη τὸν χαρακτήρα, νὰ ποιήσῃ ἱκανοὺς πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ καθήκοντος ἡμῶν ὡς ἀνθρώπων, ὡς πολιτῶν, ὡς μελῶν τῆς κοινωνίας. Καὶ ὅμως τὰ τρία τέταρτα τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀναγινώσκουσι, δὲν ἀπολαύουσι τῶν εὐεργετημάτων τοῦ βιβλίου. Ὁ πολῦτιμος θησαυρὸς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων μὲν ἐπιβαρύνεται δι' αὐτοὺς καὶ οὐδὲ κερμάτια κἄν ἔχουσι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν κυριωτάτων αὐτῶν ἀναγκῶν.

Μεγάλην λοιπὸν χαρὰν αἰσθανόμεθα ὡς αἰεὶ βλέπομεν δημοσιευόμενον βιβλίον τι ἐπιτέλους ἐκπληροῦν ἀνάγκην. Ἐν τῇ καταστάσει εὐρίσκεται τὸ ἔθνος ἡμῶν καθήκον ἐπιβάλλεται εἰς πάντα κρατοῦντα τὴν γραφίδα κύριον σκοπὸν νὰ ἔχῃ τὸ ὠφέλιμον. Τὸ ἔθνικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι καὶ ἔχομεν πλείονα ἀνάγκην στερεᾶς οἰκοδομικῆς ὕλης ἐπὶ τοῦ παρόντος ἢ κομψοτεχνημάτων πρὸς διακόσμησιν τῆς αἰθούσης. Ἐν πᾶσι τοῖς παρούσιν ἐπιστημονικοῖς ἢ καλλιτεχνικοῖς ἡμῶν ἔργοις δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλὸν πρέπει νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὅτι ἐν παντὶ συγχρόνῳ βιβλίῳ κύριος σκοπὸς δεῖν νὰ ἦ ἡ ὠφέλεια. Ἐν τῇ ἐνεστάσει ἡμῶν καταστάσει δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δογματίζωμεν: ἡ ἐπιστήμη διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἡ ἡ τέχνη διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη διὰ τὸ ἔθνος: ὅταν φρωτισθῶμεν καὶ φρονηματισθῶμεν ἐπαρκῶς, τότε ἄς ἀνακηρύξωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης: νῦν ἔχουσι ὕψιστα καθήκοντα καὶ θὰ ἦτο ἀνάμικτος ἂν ἡ μὲν ἀσχολεῖτο περὶ μάταια, ἢ δ' ἑτέρα περὶ κενὰ ὠφελίμων βιβλίων ἔχομεν ἀνάγκην διὰ νὰ πληρώσωμεν τὰς πολλὰς ἡμῶν ἐλλείψεις. «Ὡ, ἀληθῶς πόσαι εἶνε αἱ ἐλλείψεις αὐταί! Ὑπνώττομεν ἀντὶ νὰ ἐργαζώμεθα θετικῶς καὶ σκοπῶς ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα: ἐκ τῶν μεγίστων δὲ ἠμολογουμένως ἔθνικῶν ἐλλείψεων εἶνε ἡ παντελής ἀγνοία τοῦ πατρίου ἐδάφους, τῆς χώρας ἐν τῇ κατοικοῦμεν, τῆς Ἑλλάδος ἡμῶν!

Οὐ μόνον εἰς τὰ ἄτομα, ἀλλ' εἰς τὰ ἔθνη ἰδίως ἐπιβάλλεται ὡς καθήκον τὸ «γνώθι σαυτόν» καὶ ὅμως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀγνοεῖ ἑαυτό. «Ἡ Ἑλλάς, ἔγραψεν ὁ κ. Ἀντ. Μηλιαράκης ἄλλοτε ἐντὶ τῆς «Ἐστίας» (Ἀρ. 79, 3 Ἰουλ. 1877) διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν οὐσα χώρα ἀγνώστος. Ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν ἐξέτασις τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, τοῦ κλίματος, τῶν προϊόντων, τῆς κοινωνικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, τῆς θρησκευτικῆς, ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς καταστάσεως κτλ. οὐκ ἔγενετο ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, ἢ ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἢ ὑπὸ συλλόγου ἢ εταιρίας. Ἄγνωστα διατελοῦσιν ἡ χλωρίς αὐτῆς ἐν μέρει, ἡ ζωολογία, ἡ ἰχθυολογία, τὰ ὄρυκτά αὐτῆς, τὰ μέταλλα, τὰ προϊόντα κατὰ τόπους, ἀγνώστος ἡ φυσικὴ

κατάστασις τοῦ ἐδάφους, ἡ ὄρεογραφία καὶ ἡ δρογραφία, ἀγνώστος ἐνῆχου ἢ κλασικὴ ἀρχαιότης, ἡ ἐκκλησιαστικὴ, αἱ κατὰ τόπους διάλεκτοι, τὸ ζῶν τοῦτο μνημεῖον τὸ ὑπὸ τοῦ χρόνου φθειρόμενον, ἀγνώστος διατελεῖ ἡ ἔθνογραφία τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἡ τῶν δούλων ἐπαρχιῶν, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ζωτικὸν τοῦ καθόλου ἑλληνισμοῦ ζήτημα, οὐτινος ἐπ' ἐσχάτων ἠψάντο οἱ ἔχθροί αὐτοῦ καὶ ἀνέμιξαν μετὰ τῆς συγχρόνου πολιτικῆς.»

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀνέλαβε ν' ἀναπληρώσῃ κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδὸν αὐτὸς ὁ κ. Μηλιαράκης, ἤρξατο δὲ τοῦ ἔργου διὰ τῆς «Γεωγραφίας πολιτικῆς νέας καὶ ἀρχαίας τοῦ Νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας», ἐξ ἧς ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἐξενέγκωμεν τὰς ἀνωτέρω γενικὰς περὶ ἀναγνωσμάτων σκέψεις. Εἶνε γνωστὴ ἡ γεωγραφικὴ ἐμπειρία τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου δι' ἐμβρυῶν μελετῶν προπαρασκευὴ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ὡς δείγμα ἁπλοῦν τῆς εὐσυνειδήτου ἐργασίας του ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὸ ὅτι περιῆλθε βῆμα πρὸς βῆμα πᾶσαν τὴν περιγραφομένην χώραν ἐκτὸς μικρῶν τινῶν μερῶν, ἅτινα δὲν διαστάζει νὰ μνημονεύσῃ.

«Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη πηγὴ τῆς προκειμένης συγγραφῆς, γράφει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου, εἶνε ἡ ἐμὴ περιήγησις ἀνά τὰς ἡπειρωτικὰς καὶ νησιωτικὰς χώρας τοῦ νομοῦ ἢ ἐπεχείρησα τῷ 1884 κατὰ τοὺς μῆνας Αὐγυστοῦ. Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον καὶ τῷ 1885 κατὰ Αὐγούστον. Σημειῶ δ' ἐνταῦθα ἐγένετο ἵνα μὴ καταγράψω τὰ ζῆρά ὀνόματα τῶν τόπων οὓς διῆλθον, ὅτι ἐπεσκέφθην ἐκ μὲν τῶν νήσων τὰ Κύθηρα, πλὴν τῶν Ἀντικυθέρων, τὴν Ὑδραν, τὰς Σπέτσας καὶ τὸν Πόρον, ἐκ δὲ τῶν ἡπειρωτικῶν χωρῶν ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ τοὺς δήμους, οὐ μόνον μεταβάς εἰς τὰς πρωτευούσας αὐτῶν, ἄς εἶχον ἐκάστοτε ἀρετηρίαν τῆς ἐργασίας μου, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα χωρία καὶ τὴν ὑπαιθρον χώραν, ἐνθα ὑπῆρχε τι ἄξιον λόγου καὶ μελέτης, ὅπερ ἢ ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων ἢ μοὶ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων. Ἡ μόνη χώρα ἢ δὲν διῆλθον, εἶνε μικρὸν τμήμα πρὸς Β. τοῦ Ἀραχναίου ὄρους ὥστε δὲν ἐπεσκέφθην τὸ ὄρεινόν χωρίον Χέλι τοῦ δήμου Μιδέας καὶ τὸ Ἀγγελόκαστρον τοῦ δήμου Σολυγείας ὡσαύτως δὲ μικρὰν καὶ στενὴν ὄρεινὴν ταινίαν, τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀσωποῦ καὶ Ἐλισσῶνος (ποτ. Λέχοβος) πλὴν τῆς ἐν αὐτῇ κειμένης περιοχῆς τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος. Ἐκ τῶν δήμων δὲ δὲν ἐπεσκέφθην τὸν δῆμον Προσυμναίων τῆς ἐπαρχίας Ἀργους. Οὐκ ἦτον περὶ τούτων ἐφρόντισα ὅπως λάβω τὰς ἀκριβεστέρως εἰδήσεις καὶ ἀναπληρώσω ἄλλως τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης.»

Ὁ Berkley λέγει πού ὅτι «ὅπως ἰδέα τις

Ἡ ΑΓΩΓΗ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑΙ

Τὸ ἀγγλικὸν τῆς ἀγωγῆς σύστημα ὡς ἀρχὴν ἔχει νὰ μορφώσῃ πρὸ παντὸς ἄνδρα. Οἱ οἰκογενεῖαι, πατέρες ἐπτά ἢ ὀκτὼ τέκνων, μεριμνῶσιν ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς διαπλάσεως ὑγιᾶν καὶ ῥωμαλέων ὄντων. Ἀπὸ τοῦ λίκνου τὸ βρέφος ἐθίζεται εἰς τὴν ψυχρολουσίαν, ἔχει γυμνάς τὰς κνήμας καὶ ζῆ ἐν καθαρῷ καὶ ἐλευθέρῳ ἀέρι: ἀσκεῖται δὲ εἰς βιαίας σωματικὰς ἀσκήσεις. Τὰ καχεκτικὰ παιδιὰ δὲν ἀντέχουσιν, ἀλλὰ τὰ ἰσχυρὰ διακαρτεροῦσιν. Ταῦτα μόνον ἔχουσιν ἀξίαν, πολυμελῆς δὲ οἰκογένεια ὀλίγον ἀνησυχεῖ ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἐνός ἢ δύο ἀσθενικῶν ὄντων προωρισμένων νὰ γείνωσι φθισικά. Τὰ ἐπιζῶντα τέκνα ἐξακολουθοῦσιν ἀνατρεφόμενα διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ παντοίων ἀγῶνων. Περὶ τὰς λεμβοδρομίας, τὴν πυγμαχίαν, τὴν ὀπλοασκίαν, τὴν κολυμβητικὴν, τὴν ἵππασίαν, τὴν ἐφ' ἵππου θήραν, τὸν σφαιρισμὸν καταβάλλεται μείζων προσοχὴ ἢ περὶ τὰ λατινικὰ καὶ τὴν γεωμετρίαν.

Εἰς τὴν ἀνδρικήν ταύτην ἀνατροφὴν προσθέσατε τὴν βαθείαν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης γνώσιν, τὴν σπουδὴν ἄλλης τινός τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ ἔχετε τὸν τύπον τελείου Ἀγγλοῦ. Ἐξαιρετικῶς μόνον καὶ κατὰ ῥητὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς δύναται νὰ διδαχθῇ ὁ νέος κλασσικά, φιλολογικὰ ἢ ἐπιστημονικὰ μαθήματα. Αἱ ἀνώτεροι σπουδαὶ δὲν εἶνε γενικαί, ἀλλὰ προορίζονται εἰδικῶς εἰς ἐκλεκτοὺς τινὰς μόνον ἱκανῶς πλουσίους ὅπως δύνωνται ν' ἀναμείνωσι μέχρις ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν τ' ἀποτελέσματα ἀνωτέρας καὶ ὑπερβαλλούσης παιδείσεως.

Ἐν Ἀγγλίᾳ πᾶς νέος καλῆς οἰκογενείας μὴ δυνάμενος νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν ἐνηλικιότητα αὐτοῦ κεφάλαιον δεκακισχιλίων λιρῶν στερλινῶν, γίνεταί ἀληθῆς ἀνὴρ, ἐκμανθάνων γλώσσας τινὰς, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν καταστιχογραφίαν. Πρέπει νὰ κερδίξῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ νὰ μὴ ὀνειροπολῇ.

Ἄλλαχού ὁ υἱὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥακοςυλλέκτου σπουδάζει ὅπως γείνη δικηγόρος. Ἐν ἐλλείψει δὲ μέσων πρὸς τοῦτο, προστρέχουν εἰς τὸν βουλευτὴν καὶ ζητοῦν ὑποτροφίαν. Ἀφοῦ δὲ διὰ μυρίων δυσχερειῶν περατώσῃ ὅπως ὅπως τὰς σπουδὰς του, ὁ πατὴρ του τῷ λέγει:

—«Ἰδρώσαμεν αἷμα διὰ νὰ τελειώσῃς τὸ Πανεπιστήμιον: ἐπῆρες δίπλωμα, ἔγινες διδάκτωρ, τώρα πρέπει νὰ ἐπιπληρώσῃς ὅσα ἐξωδούσαμε γιὰ σένα».

Καὶ ὁ ταλαίπωρος οὗτος διδάκτωρ ἄρχεται τὸν βαρὺν τοῦ βίου ἀγῶνα γινόμενος γραφεὺς ἢ ὑπαλληλίσκος εἰς δημοσίον τι ἢ ἰδιωτικὸν γραφεῖον ἐπὶ ἐξηκονταδράχμῳ μισθορίῳ. Καὶ πάλιν καλά, ἐὰν δυνηθῇ νὰ εὕρῃ καὶ τοιοῦτον πόρον

δυνηθῇ νὰ διεγείρῃ ἄλλην τινὰ ἐν τῇ ψυχῇ, ἀρκεῖ νὰ ὦμεν εἰθισμένοι εἰς τὸ βλέπειν ταύτας ὁμοῦ. Τοῦτο συμβαίνει καὶ διὰ τὴν ἰδέαν τῆς Γεωγραφίας. Ἀνιαρῶς διδασκόντες αὐτὴν παῖδες ἐπὶ τῶν βάθρων τοῦ σχολείου διεφυλάξαμεν τὴν κατ' αὐτῆς ἀντιπάθειαν οἱ πολλοί, εἰς τὸ ὄνομα δ' αὐτῆς φανταζόμεθα ἔτι ζῆραν ἀπαριθμησίμων ὀνομάτων κρατῶν καὶ πόλεων καὶ ποταμῶν καὶ νήσων καὶ ὄρειων, συνθεομένων πρὸς ἄλληλα δίκην κρικῶν ἐσκωριασμένης ἀλύσσου. Ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ παρούσα Γεωγραφία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας δὲν εἶνε τοιαύτη: δὲν ἀφορᾷ βεβαίως εἰς τέρψιν ἀπλῶς οὐδ' ἀποτελεῖται ὑπὸ σημειώσεων περιηγητοῦ τὸ ἐπαγωγὸν μόνον ἐπιζητήσαντος, ἀλλ' ὡς ἐπιστημονικὸν ἔργον εἶνε ἡκιστα δὲσπεπτον καὶ βαρὺ, δύναται δὲ ν' ἀναγνωσθῇ μετ' εὐχαριστήσεως ὑπὸ τῶν ἐπιζητούντων οὐχὶ τὴν τέρψιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῶν.

— Ἄν, μετὰ παντελῆ μάλιστα ἔλλειψιν, ὡς παρ' ἡμῖν, ἐδημοσιεύετο ἀλλαχού τοιοῦτο ἔργον οὐ μόνον μετὰ χαρᾶς θὰ ἐχαιρετιζέτο ὑπὸ τοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν θερμὸν θὰ ἐδείκνυεν ἐνδιαφέρον. Καὶ πράγματι, ἡ χώρα ἡμῶν εἶνε ἀγνώστος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὸ πρῶτον βιβλίον ὅπερ ἔρχεται νὰ διαχύσῃ φῶς ἐπὶ τινος τῶν μερῶν αὐτῆς δὲν ἔπρεπε νὰ ἦ περιζήτητον ἤδη: Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἔχωμεν ἀληθῆ ἔθνικὴν ἐνότητα ἀγνοοῦντες οὐ μόνον τὴν ἐκτὸς τῶν ἡρίων Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντὸς αὐτῶν; Οἱ ἐν τοιαύτῃ ἀγνοίᾳ διατελοῦντες δὲν συναπαρτίζουσιν ἔθνος, δὲν εἶνε κατὰ τοιοῦτον τοῦ αὐτοῦ Κράτους, ἄξιον ν' ἀπολαύσωσι τῶν αὐτῶν εὐεργετημάτων καὶ τῶν αὐτῶν θυσιῶν, συμμιγνύοντες τὴν θέλησιν αὐτῶν πρὸς κυβέρνησιν τῆς χώρας καὶ τὸ αἷμα τῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, ἀλλ' ὁμοιάζουσι πρὸς πεφυλακισμένους ἀγνοοῦντας καθ' ὅλοκληρίαν ποῖος εἶνε ὁ ἐν τῇ παρακειμένη εἰρηκτῇ συνδεσμῶτος αὐτῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶνε ἤδη ἀπόκτημα παντὸς πολιτευομένου, παντὸς ἐνδιαφερομένου περὶ τῆς Πατρίδος Ἑλληνος. Ἐν γένει δὲ πᾶν βιβλίον ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν γνωρίζον τὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ κινή τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν κατανοῦν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου δὲν θὰ δείξῃ τὴν συνήθη αὐτοῦ ἀδιαφορίαν, ἥτις μαραίνει ἐν τέλει τὸν ζῆλον καὶ τῶν μάλιστα θερμοῦργῶν ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ἤρξατο νὰ γίνηται ἐπαίσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ὑποστηρίξεως ὠφελίμων ἔργων, καὶ ὅτι ἡ ὑπὲρ αὐτῶν δαπάνη δὲν θεωρεῖται ἄσκοπος σπατάλη, ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ κυριολεκτικῶς καθήκον.

Α. Π. Κ.

ζωής. Διότι οὐχί σπανίως οἱ σοφοὶ οὗτοι ἐπιστήμονες, οἱ κατέχοντες δίπλωμα ἀκαδημαϊκόν, μένουσιν φόρτωμα εἰς τὴν ράχιν τοῦ δυστυχῆ πατρὸς. Ἐντεῦθεν αὐξάνουσιν οἱ ἀπογοητευμένοι καὶ οἱ ἀνωφελεῖς, οἱ θεσιθῆραι οἱ ἀναμένοντες νὰ τραφῶσιν ἐκ ψυχίων τινῶν τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ αἰώνως ταλαιπωρούμεν. Τὸ μέγιστον αὐτῶν δυστύχημα εἶνε ὅτι ἡ ἀγωγή των ἦτο ὅλως ἄλλοια τοῦ βίου δι' ἣν προωρίστησαν, ὥστε ἀδαπανηθέντες ἐφ' ἧ μὴ δεῖ εἶσιν ὀλίγοι ἐφ' ἧ δεῖ.»

K.

Η ΒΙΟΛΕΤΤΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ

Μικρὴ βιολέττα ρίζωμένη
 Ἐν ἑνα παντέρημο βουνό
 Δίχως δροσιά καὶ χάρι μένει
 Σάν χορταράκι ταπεινό.

Μὰ ὅταν 'ς τῆς νύχτας τὴν ἀγκάλῃ
 Τάλλ' ἄνθη γέρνουνε δειλά,
 Ξυπνάει αὐτὴ γεμάτη κάλλῃ
 Κι' ἀρχίζει νὰ μσοχοδοῶ.

Ἐτοι κι' ὁ πόνος ὁ 'δικός μου
 Ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀπὸ τὸ φῶς,
 Ἀπὸ τὰ 'μάτια ὄλου τοῦ κόσμου
 Μένει 'ς τὰ στήθη μου κρυφός.

Καὶ μόνον, μόνον 'σάν νυχτώσῃ,
 Ξυπνῶντας μέσα 'ς τὴν καρδιά
 Σκορπᾷ γιὰ 'σένα ἀγάπη τόση,
 Ὅσ' ἡ βιολέττα μυρωδιά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες ἐξακολουθοῦσι διηγούμεναι ἐπεισόδια περὶ τοῦ ἀποθανόντος πλουσιωτάτου κτήτορος σιδηροδρόμων Vaiderbilt. Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «New York Sun» περιγράφει ὡς ἐξῆς δεῖπνον, ὅπερ ὁ Κρόισος οὗτος τῶν νῦν θνητῶν ἔδωκε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του. «Ἦμην, λέγει οὗτος, προσκεκλημένος εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ κυρίου W. H. Vanderbilt ἐν Νέα Ἰόρκῃ μετ' ἄλλων ἑκατομμυριούχων προσελθόντων οἰκογενεικῶς καὶ τινῶν συγγαφῶν. Τὸ δεῖπνον τοῦτο δύναται νὰ συγκριθῇ μόνον μετὰ περιγραφόμενα εἰς τὰς «χιλίαις καὶ μίαν νύκτα». Ἡ τράπεζα ἦτο κεκαλυμμένη μετὰ πολυτιμώτατα ὑφάσματα, κάτωθεν τῶν ὁποίων εὕρισκετο κυανοῦν ἀτλάζιον. Ὅλα τὰ ἀγγεῖα, πινάκια, μαχαίρια, περὶνια, κοχλιάρια ἦσαν ἐκ χρυσοῦ ἢ κεχρυσωμένου ἀργύρου. Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς τραπέζης εὕρισκοντο τεχνουργήματα πέντε πόδας ὑψηλά, κεκοσμημένα διὰ πολυτίμων λίθων, φέροντα

ἐπ' αὐτῶν τοὺς ὠραιότερους κερπούς τοὺς ὁποίους ποτὲ εἶδον. Τὰ ἄνθη ἦσαν ἀπανταχοῦ διακεχυμένα.

Ἀντὶ τῶν προσοφίδων ὑπῆρχον μεγάλα ἱρικὰ μετὰ παρυφᾶς τριχάπτων ὑφάσματα φέροντα ἕκαστον τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ δαιτυμόνος πρὸ τοῦ ὁποίου παρετέθησαν ὁ κατάλογος τῶν φαγητῶν ἦτο ἐξωγραφημένος ἐπὶ πλακῶν ἐκ χρυσοῦ ἐν αἷς διὰ σιάλτου ἦσαν ἐξεικονισμένοι διάφοροι σκηνογραφαί. Ἐκαστον τῶν προσοφίδων τῶν ὠρισμένων διὰ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς ἐφημερίδογράφους περιεῖχεν ἐντὸς κεκρυμμένην συναλλαγματικὴν ἐκχίλιων δολλαρίων. Ὁ Vanderbilt ἔχει τὸν ἀκριβώτερον ἀρχιμάγειρον τοῦ κόσμου, τὸν διάσημον Trullor, ὅστις πρὶν εὕρισκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρίγκηπος Δεμίδωφ. Ὁ ἀρχιμάγειρος οὗτος ἐλάμβανεν 12.000 δολλάρια. Ὁλίγας ἐβδομάδας βραδύτερον ἤμην προσκεκλημένος παρὰ τῷ αὐτῷ οἰκοδεσπότῃ εἰς τὸν χορὸν. Ὁ «Κηρυξ τῆς Νέας Ἰόρκης» τὴν ἐπομένην ἡμέραν περιεῖχεν δεκαεννέα στήλας περιγραφῆς τῆς λαμπρῆς ταύτης ἐορτῆς καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐφημερίδες ἀνάλογον ἄλλ' ἐκτεταμένην ἔκθεσιν. Πᾶς ὅστις ἐν Νέα Ἰόρκῃ εἶχε χρήματα ἢ ἐφημίετο διὰ τὸ πνεῦμά του ἦτο προσκεκλημένος, μόλις δὲ ἠδυνήθησαν αἱ μεγάλαι αἴθουσαι νὰ χωρήσωσι τὸ συρρεῦσαν πλήθος. Μετέβην εἰς τὰς 9, ὅταν δὲ ἀπῆλθον κατὰ τὰς 5 τῆς πρωίας ἐξαχολούθουν ἐρχόμενοι προσκεκλημένοι. Ὁ χορὸς οὗτος ἐστοίχισεν 100.000 δολλάρια. Κατηντλώθησαν δὲ εἰς κατασκευὴν τῶν γλυκισμάτων καὶ τῶν πλακούντων τέσσαρα βαρέλια ἀλεύρου· οἱ μάγειροι μετεχειρίσθησαν 12.000 ὄα, 1.100 λίτρας κρέματος, 300 κουάρτα πηκτικῆς, 400 πτηνὰ καὶ 12 γαλλόνα οἴνου τοῦ Πόρτο, τῆς Μαδεύρας καὶ Κλαρέτ. Καθ' ὄλην δὲ τὴν νύκτα ἐπέθησαν 1500 φιάλαι καμπανίτου, 90 φιάλαι σχέρρου, 1225 φιάλαι οἴνου τοῦ Ρήνου, 1.300 φιάλαι οἴνου ἐρυθροῦ καὶ 670 φιάλαι οἴνων διαφόρων ἄλλων εἰδῶν. Τὰ ἄνθη τὰ πρὸς διακόσμωσιν τῶν αἰθουσῶν ἐστοίχισαν 20.000 δολλάρια, ὃ δὲ δαμασκωτὸς τάπης ὅστις ἐπίτηδες κατασκευάσθη διὰ τὴν περίστασιν ταύτην 15.000 δολλάρια. Ὁ καλλωπισμὸς τῶν γυναικῶν ἐπίσης ὑπῆρξε μεγαλοπρεπέστατος, καίτοι αἱ πλεῖστα αὐτῶν ὑπερφορτωθεῖσαι ἀπὸ πολυτίμους λίθους προέβιδον ὀλίγην καλαισθησίαν. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν ἐφαίνετο ἀόρατος συναγωνισμὸς τίς θὰ ὑπερβῇ τὸν ἕτερον κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐξ ἀδάμαντος κομβίων τῶν περιχειρίδων. Ἐντούτοις ὀλίγοι ἐφαίνοντο ὅτι ἦσαν εἰθισμένοι καὶ ἐξοικειωμένοι μετὰ τὴν ἐνδυμασίαν των. Περιπτωσίς τις δὲ διήγειρε γενικὴν ἀσθησιν. Κύριός τις εἰσελθὼν εἰς τὸν προθάλαμον ἀπήτησεν ἕτερον κύριον ἀπλούστατα ἐνδεδυμένον, ἄνευ κοσμημάτων, ἰσάμενον ἀτημελῶς δίκην ἐπιθεωρητοῦ. «Σὰς παρακλιῶ κρητήσατε τὸ ἐπανωφόριον μου» λέγει ὁ εἰσελθὼν, ὅστις πρῶτην φορὰν ἐπισκέπτετο τὴν οἰκίαν, καὶ ἠγγείεθ' ὡς τίς εἶνε ὁ ἀπλούστατα ἐνδεδυμένος κύριος. Πάραυτα οἱ ἐν στολῇ ὑπῆρξαι ἔδραμον νὰ λάβωσι τὸ ἐπανωφόριον ἔχοντες ἐξωγραφημένην τὴν φρίκην ἐπὶ τοῦ προσώπου. «Διατί ὄχι;» λέγει μειδιῶν ὁ μετρίοφρων κύριος «θέλω οἱ προσκεκλημένοι νὰ εὕρωσι παρ' ἐμοὶ πᾶσαν ἀνάπαυσιν.» Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ἐκπληξιν τοῦ ξένου ἐκλαβόντος τὸν Vanderbilt ὡς ὑπῆρξεν.